

ΠΑΝΔΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΕ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κ.λπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

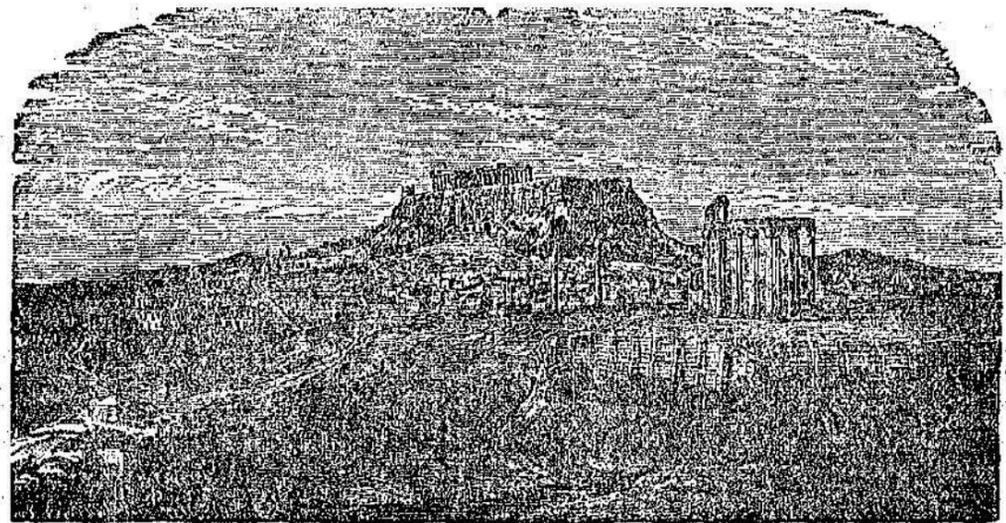
ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1861.

ΑΘΗΝΑΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1861.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ ΙΑ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 245.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΩΝ ΟΥΤΩ
ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΣΩΜΩΝ ΤΩΝ ΓΙΓΑΝΤΩΝ,

ΥΠΟ

Του Μεγαλειστάτου και φιλομούσου

βασιλέως της Δαυρίας

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ του Ζ΄.

Μετάφρασις

ΙΩΑΝΝΗ ΔΕ-ΚΙΓΓΑΛΛΑ (*)

Εν τῇ τελευταίᾳ ἐνιαυσίᾳ συνεδριάσει τῆς βασιλικῆς τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Ἀρκτου ἑταιρίας, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν τοῖς ἀνακτοροῖς ἡμῶν, λόγος πο-

(*) Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις ἀνεγνώσθη ἐν τῇ γενικῇ ἐνιαυσίᾳ συνεδριάσει τῆς Βασιλικῆς ἑταιρίας τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Ἀρκτου, τῇ συγκροτηθείσῃ τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1857 ἔτους ἐν τοῖς τοῦ Χριστιανοβοῦργου ἀνακτοροῖς, ὑπὸ τὴν καὶ ἐνομίαν καὶ πρᾶγματι προστασίαν τοῦ Μεγαλειστάτου βασιλέως, τοῦ καὶ συγκροτήσαντος τῶν συνεδριάσεων τῆς ἑταιρίας Τάδεως τὰς ὑπερ- τῆς προέδρου τῆς ἀρκτουῦς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας προ- σκευῆς θανατοῦ πᾶς ὁ πρῶτος ἀνακτοροῦ, ὡς ἀπὸ πολλῶν

λὸς ἐγένετο περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ προπάτορες ἡμῶν, καὶ τοὶ στεροόμενοι τῶν νῦν ἐν χρήσει μηχανικῶν μέσων, ἠδυνήθησαν κατὰ τὸν οὔτω καλούμενον λίθινον αἰῶνα, νὰ κινήσωσι τοὺς ὑπερμεγέθεις ἐκείνους λίθους, δι' ὧν κατασκευάζον τοὺς τάφους αὐτῶν, τοὺς γνωστοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτῶν Προδομοὶ τῶν γιγάντων, καὶ πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ἀνυψώσωσι κολοσσίους λίθους μέχρι τῆς κορυφῆς τῶν τάφων, οὗς ἐστέγαζον διὰ τῶν λίθων τούτων.

Πρὸ τινῶν ἤδη ἐτῶν, καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἐνιαυσίᾳ τῆς ἑταιρίας ταύτης συνεδριάσει τῆς 21 Μαρτίου 1853, ἐξέφρασα γνώμην περὶ τούτου, δοὺς ἀπλῶς νόξιν πρὸς ἐξήγησιν γεγονότος τοσοῦτον ὑπὸ πάντων θαυμαζομένου παρατηρήσας δὲ μετὰ ταῦτα ὅτι χρῆζει ἀκριβεστέρως ἐρεύνης καὶ ἀναπτύξεως, ἀφιέρωσιν τὰς στιγμὰς καθ' ἃς ἔμενον ἐλεύθερος ἀσχολιῶν κυβερνητικῶν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὅθεν ἴσως δύνηθαι σήμερον νὰ διαλάβω περὶ αὐτοῦ ἐπιτελέστερον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον περιορισθῆ εἰς μόνον τὸ ζήτημα αὐτὸ τὸ ὅτι οἱ τοῦ λίθινου λεγομένου αἰῶνος ἄνθρωποι κατώρθωσαν νὰ ἀνυψώ-

ἐτῶν γνωρίζουσι οἱ ἀναγνώσται τῆς Πανδώρας, ἐκ τῶν περὶ αὐτῆς δημοσιευμένων ἐκθέσεων. Δημοσιεύθησιν ἡ προκειμένη ἔκθεσις μετὰ τῶν πρακτικῶν τῆς ἑταιρίας, καταχωρηθῆ καὶ εἰς διάφορα ἄλλα περιοδικὰ συγγράμματα, καὶ μεταφρασθῆ καὶ εἰς πλείους τῶν τῆς ἑταιρίας ἐυρωπαϊκῶν γλωσσῶν ὅθεν ἠδύλομεν εὐδικῆσαι τὴν ἡμετέραν φιλόλογον ἐλπίδα ὅτι μεταφράσειται καὶ ἡμεῖς αὐτῇ. Σ. Μ.

σαν και εις το αυτό εκείνο μέρος, εις θ φυσικώς υπέρχον, καθότι τσιουτοτρόπως ήλκτούντο αι τας μετακομίσεις δυσκολία, ως ελαττωμένου επισημώς του όγκου αυτών. Αλλ' ένταύθα γεννηται το ζήτημα, τίνι τρόπω διεσχίζοντο τούτων σκληροί και κολοσιαίοι λίθοι εις όμοιομερείς όγκους, και λείας έχοντας τας επιφανείας, με εργαλεία ξύλινα, ή εκ λίθου όποιον μεταχειρίζοντο την εποχήν εκείνην; Ότι δε εις τούτου επιστύγχανον ουδεμία αμφιβολία, ως σαφώς μαρτυρείται υπό των πρό οφθαλμών ήμών μυρίων σωζομένων οικοδομημάτων, ώστε δεν μένει να εξετασώμεν ή τον τρόπον αυτόν, δι' ου επιστύγχανον. Ίσως δεν έμβατεύσωμεν ακριβώς εις την μέθοδον των αρχαίων· αλλ' όπως δήποτε ο αρχαιολόγος δύναται, ως ανωτέρω είπον, να οδηγηθή εις τας περι τούτου έρευνάς του από την μέθοδον ήν ακολουθούσιν οι καθ' ήμας χωρικοί λιθοτόμοι των άκατεργαστων και κοινών λίθων. Ποια λοιπόν μέσα μεταχειρίζονται ούτοι; Τό ύδωρ, τό πυρ, την σφήναν, και τό ρόπαλον, ιδού τά μέσα και εργαλεία αυτών. Γνωρίζοντας εκ της απλής πείρας πολλόν τό καταλληλότερον μέρος, και πόθεν δύναται εύκολώτερον να χωρισθ ή βράχος, χραττόουσιν έν τη θέσει ταύτη και κατά την διεύθυνσιν, καθ' ήν προτιθενται να σχίσωσιν αυτόν, είδος αυλακος, θν πληροϋσιν ένιστε ύδατος, μέλλοντος να λιμνάξη έν αύτῃ μετά δε την εργασίαν ταύτην περικυκλώσει διά πυρός τον λίθον, ή σχηματίζουσιν υπ' αυτόν πυρεϊόν δύναμενον να πυρακτώσῃ αυτόν, μέχρις ου κατατάθη όσον τό δυνατόν εύθρακτότερος· τούτου δε γενομένου, εμπήγουσιν ανάλογον αριθμόν σφηνών θλίβοντας αυτάς διά ροπάλου, και τσιουτοτρόπως επιτυγχάνουσι διά της απλουστάτης ταύτης μεθόδου να διασχίσωσι τους βράχους εις τμήματα εμαλώτατα και λείαν έχοντα την επιφάνειαν, ώστε να έτέμνωτο διά πρόνομος.

Ύποθέτω λοιπόν ότι οι τοι λίθινου αιδωνος μεταχειρίζοντο όμοίον τινα κατά τό μάλλον και ήττον μέθοδον· δηλαδή, αφού πρότερον ώριζετο τό μέρος όπου προέκειτο να διαχωρισθ ή ο λίθος, έχάραττον διά τινος λιθίνου εργαλείου τον άναγκαϊον αυλακα, τον όποιον επλήρουσιν ύδατος, είτα διά του πυρός, και τινων λιθίνων ή ξυλίνων σφηνών και ροπαλίων, επεράτουσιν την εργασίαν τώσω μάλλον εύκολώτερον, όσον οι στιβαροί αυτών βραχιόνες δεν έστερουνοτο ρώμης.

Πέποιθα ότι και επί των ήμερών μας ακόμη ή δυνατό κάλλιστα να γίνη αυτό τόλτο διά του ίδιου τρόπου· πάλλῃ δε μάλλον τότε έτε οι εργαται είχαν πλειοτέραν άσκησιν και επιτηδειότητα· ένεικα της συνεχεστέρας εργασίας ως εκ του θρησκευτικού καθήκοντος. Οι άρχαίοτεροι, οι επασχοληθέντες εις την οικοδομήν των τάφων τούτων, είχαν πιθανῶ τῷ λόγω την απαιτούμένην ύλην ήτοιμασμένην πριν ή αρχίσωσι την κατασκευήν.

3. Περὶ τῆς εἰς τὴν ἀπαιτούμενην θέσιν μετακομίσεως τῆς ὕλης.

Η μετακομίσις τῆς ὕλης δὲν ἦτο βεβαίως εύκολος κατ' ἐκείνας μάλιστα τὰς ἐποχὰς, ὅτε ἦσαν πάντῃ άγνωστα τὰ νῦν ἐν χρῆσει μηχανικὰ μέσα, και ἐτι μάλλον καθίστατο δυσκολωτάτη και τρόπον τινα ὄλιγος διόλου ακατόρθωτος, ὁσάκις προέκειτο νὰ μετακομισθῶσι βάρη δι' ὀδῶν δυσβάτων και ἀνωμαλῶν. Καὶ ὅμως τοιαύτη τις μετακομιδὴ διὰ τῶν ἀπλῶν τούτων μέσων ἤθελεν εἶσθαι και τὴν σήμερον κατ' ἐμὴν γνώμην κατορθωτὴ, πολλῶν δὲ μάλλον κατ' ἐκείνας τὰς ἀρχαίας ἐποχὰς, ὅτε εἶχον πλειοτέραν ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τούτο εμπειρίαν και ζέσιν, καθὼ κινούμενοι ὑπὸ μεγαλύτερου συμφρόντος, και θρησκευτικῶ συγχρόνως αισθήματος.

Τὰ πρὸς τούτο ἀπαιτούμενα μέσα εἰσὶν ἀπλούστατα, ὡς συγκεκριμένα ἐκ μόνον ξυλίνων σφηνῶν, μοχλῶν, ξυλίνων κυλίνδρων, ροπαλίων, χορδῶν ἐκ δέραςτος, και μακρῶν δοκῶν ή κονταρίων, ίσως δὲ και ἀχθοφόρων ζώων, ἐνὶ λόγῳ τσιούτων ὅποια ἠδύνατο κάλλιστα νὰ διαθέσωσιν οι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἄνθρωποι. Πέρα ἰδῶμεν νῦν ἀκριβῶς και κατ' ἰδίαν ἕκαστον τῶν μέσων τούτων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ροπαλοῦ σημειωτέον, ὅτι τὸ ἐκ ξύλου, θ συνήθως κινεῖται ὑπὸ ἐνὸς μόνου, δὲν εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρόν, ὅσον και ἂν ὑποτεθῇ μεγάλην, ἵνα κινήσῃ μέγαν ὄγκον, ἰδίως εἰς δυσχερεῖς θέσεις, ὅποια τὰ ἀνωφερῆ μέρη, ή αι ἐσχάτια πῶν ὑψηλῶν παραλίων. Τούτου ἕνεκα ἀπαιτεῖται και εργαλείον ἀνωτέρας δυνάμεως και ὑπὸ πολλῶν ἀνδρῶν συγχρόνως κινήσαν· οὐδὲ ἠδύνατο οἱ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ στερεῶνται τσιούτου εργαλείου, ὄγως εύκόλου και ἀπλουστάτης κατασκευῆς· και τσιούτων θεωρῶ τὰς ἀκινήτους δοκοὺς, δηλαδή μακρῶν τι ξύλων ὅσον τό δυνατόν εύθῃ, και συγχρόνως περιτετυλιγμένον κατὰ διαστήματα ἐκ χορδῶν δέραςτος, ή ἐκ σχοινίων, εἰς τρόπον τσιούτου, ὡστε τὰς άκρας τῶν χορδῶν τούτων νὰ δύνανται εύκόλως νὰ κρατῶσι και ν' ἀπολύωσι πλείονες συγχρόνως χεῖρες. Τὸ ὑποτιθέμενον τούτο εργαλείον δυνατόν νὰ ἦτο κατὰ προσέγγισιν ὡς τὸ ἐφεξῆς σχέδιον.

Τσιούτο τι ρόπαλον ή δοκὸς ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἰσολογηθῇ πρὸς τὴν δυνάμιν δέκα ἀνδρῶν· ἐπιμνήμιος ή ἐνέργεια αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι οὐ μικρά. Περὶ δὲ τῶν ἀχθοφόρων ζώων ἐνδεχόμενον, και τοι ἀρχαίοθεν γνωστῶν τῶν ἵππων ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις, νὰ μὴ μεταχειρίζοντο αὐτούς, ὡς αὐδένος τεμμηρίου τσιούτης χρήσεως σωζομένου ἐν τοῖς τάφοις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αλλ' ὡσαύτως ἐνδεχόμενον νὰ μεταχειρίζοντο ἄλλα εἶδη ζώων, καθόσον οἱ

ἀρχαῖα ἀρκτικαῖ ἱστορίαι (sagas) ἀναφέρουσιν ὅτι οἱ βουβαλοὶ ἐχρησίμευον πρὸς μεταφορὰν, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ κατωτέρω, εύμεγέθων λίθων.

Ύποθέτω λοιπόν ὅτι βοήθηματὰ και εργαλεία, κινούμενα ἰδίως ὑπὸ ῥωμαλέων χειρῶν, ἤρχον πρὸς μετακομιδὴν ἀπὸ τῆς παραλίας ή ἀλλοχθέντων τῶν διασχιθέντων και προτοιμασθέντων λίθων, μέχρι τῆς διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου προσδιωρισμένης θέσεως. Διὰ τῶν σφηνῶν, ροπαλίων και μοχλῶν ἠδύνατο εύκόλως ν' ἀνυψώσωσι μέχρις ἐνὸς ἀπὸ τῆς γῆς ποδὸς τοὺς και τοι ὄγκώδεις λίθους, ἀνυψούντες πρότερον τὴν μίαν και ἀκολουθῶς τὴν ἑτέραν αὐτῶν άκραν, και οὔτοι νὰ εἰσαγάγωσιν ὑπὸ αὐτῶν κυλίνδρους ξυλίνους, ήτοι δοκοὺς στρογγύλας, δυναμένας νὰ χρῆσαισώσων ἀντι τροχαλίων. Τεθέντος δὲ ἄπαξ τοῦ λίθου ἐκ τῆς λείας αὐτοῦ πλευρῆς ἐπὶ τῆς δοκοῦ, ἀπρτεῖτο ν' ἀνυψωθῇ ἐκ δευτέρου, ἵνα διὰ τῆς παραθέσεως ἐτέρων κυλίνδρων μεταξὺ τοῦ λίθου και τῆς δοκοῦ κατασταθῇ πλέον εύκολος ή μετακίνησις· ἠδύνατο ἀκολουθῶς νὰ περιτυλίξωσι τὸν λίθον διὰ χορδῶν, ἅς νὰ ἔλκωσι συγχρόνως χεῖρες ἀνδρῶν και ἀχθοφόρα ζῶα. Τὴν ἐνέργειαν δι' τῶν ἐπὶ τοῦ λίθου ἐνεργουσῶν τούτων δυνάμεων ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξωσι διὰ τῶν ροπαλίων ή κονταρίων, ἰδίως κατὰ τὰ ἀνωφερῆ μέρη· και ἵνα μὴ ἐπισησορῶσῃ ή και ἀπλῶς πρὸς ἀνακούφισιν, ὑπεστήριξον πιθανῶς τὸν οὕτω κινούμενον λίθον διὰ τῶν σφηνῶν. Οἱ κύλινδροι, οἱ διὰ τῆς πρὸς τὸ πρόσω κινήσεως τοῦ λίθου ἐλευθερούμενοι, προσετίθεντο πιθανῶς εμπροσθεν, και οὕτω καθεξῆς, ἐάν δὲν προσελαμβάνοντο νεοί. Τὸ αὐτὸ ἐγένετο ἀναμφιβόλως και ὡς πρὸς τὰς δοκοὺς, ὁσάκις ὁ λίθος προχωρῶν ἐπ' αὐτῶν ἐφήανε μέχρι τέρματος.

Τσιούτην ή παραπλησίαν μέθοδον, ὑποθέτω, ήκολούθουν οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὴν μετακομιδὴν τῶν κολοσιαίων λίθων· ἀλλ' ὁλαδῆποτε και ἂν ἠκολούθουν, νομίζω ὅτι διὰ τοῦ προαναφερομένου τρόπου ἠδύνατο άνευ δυσκολίας νὰ γίνη ή μετακομιδὴ τῶν ἐν τοῖς ἀρχαίοις τάφοις λίθων· ἐπομένως μένει ἀναμφίβουλον ὅτι ή μετακομιδὴ αὐτῆ ἐτελεῖτο οὕτω πῶς.

Ὁ δὲυλιαν ἐν τσιούτῳ πληροφορίαν ἱστορικὴν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κατὰ τὴν μνησθεῖσαν ἐποχήν· σάξεται ὅμως παράδοσις τις ἀναφερομένη παρὰ τοῦ δανου χρονολόγου Σάξωνος, τοῦ τσιούντος μνείαν τοῦ τάφου τοῦ ἀνεγερθέντος παρὰ τοῦ Ἀράλδου τοῦ και κυαρῶ ὀδύτου ἐπικαλουμένου, εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ Θουρήν, τὴν τοῦ Δανεβόδου. Η παράδοσις αὐτῆ, και τοι πάντῃ δραματικῆ, στηρίζεται πιθανῶ τῷ λόγω ἐπὶ ἄλλων ἀρχαιοτέρων παραδόσεων.

Ὁ Σάξων οὗτος ἀναφέρει ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀράλδος εὔρεν ἐπὶ τοῦ παραλίου Ἰουτλανδίας ὑπέρογκον κοκκωτὸν λίθον, θν διὰ συνδρομῆς πολλῶν ἀνδρῶν τε και βουβαλῶν μετέφερον εἰς τὴν προσδιωρισμένην διὰ τὴν ἀνεγερσιν τοῦ τάφου θέσιν. Κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐποχήν και ὁ ἐπαγαγεσάτης υἱὸς αὐτοῦ

Σάξωνος, ἐκλήρῳθη βασιλεὺς. Ἐνθ λοιπὸν ἐγένετο ή τοῦ λίθου μετακομιδὴ, προστίθεισιν ὁ αὐτὸς χρονολόγος, ἐπῆλθεν ἄνθρωπὸς τις πρὸς θν ἀποταθεὶς μεγαλοβήμων ὁ βασιλεὺς, ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ποτὲ ἄλλοτε εἶδεν ὑπὸ ἀνθρωπίνων δυνάμεων κινηθέντα τσιούτῳ ὑπερμεγέθῳ ὄγκον. Ὁ δὲ ἀπήντησε μετ' ἐτοιμότητος τὰ δε· «Ναι, Μεγαλειότατε, εἶδον δι' ἀνθρωπίνων δυνάμεων νὰ κινήθῃ ὄγκος πολὺ μεγαλῆτερος τούτου, καθότι πρὸ μικροῦ σοι ἀπέσυρον ὄλον τὸ κράτος τῆς Δανίας. Ὄθεν κρίνε μόνος ποῖος τῶν ὄγκων τούτων εἶναι ὁ μεγαλύτερος.» Ὅθτοι εἰσὶ κατὰ γράμμα οἱ τῆς παραθέσεως λόγοι, εἰς ὅς γίνεται μνεία τοῦ κολοσιαίου λίθου, τοῦ εὔρεθέντος παρὰ τὰς ἑλλας τοῦ ποταμοῦ ή τὰ παραλία, και κκεῖθεν μετακομισθέντος εἰς τὸ προσδιωρισμένον διὰ τὸν τάφον μέρος, τῆ ἐνεργεία ἀνθρώπων τε και βουβαλῶν.

(Σημ.— Ἐν τῇ ὑπὸ Βεδέλου δανικῇ μεταφράσει τῶν χρονικῶν τοῦ Σάξωνος, σελ. 213, γίνεται μνεία και ἵππων ἄλλ' ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ ἐξετασθέντι πρωτοτύπῳ οὐδόλλως ἀναφέρεται ὅτι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔγινε χρῆσις ἵππων).

4. Περὶ τῆς κυρίως κατασκευῆς τῶν νεκρικῶν καταλυμάτων.

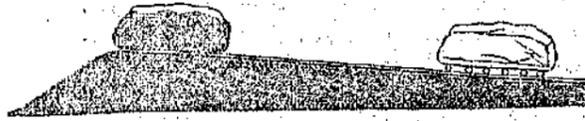
Συλλεχθέντος ὄλου τοῦ ὕλικῶ, συμπεριλαμβανομένων και τῶν διεσχισμένων λίθων, ἐπελαμβάνοντο τῆς οικοδομῆς τοῦ κτιρίου, δηλαδή ἔστανον κυκλοειδῶς τοὺς λίθους τοὺς ἀπαιτούμενους τὰ πικυρὰ ή τοὺς ταίχους, και ἐπέθετον τὸν πρὸς ἀρχαίσμα ὡρισμένον μέγαν λίθον. Η ἀνύψωσις τοῦ κολοσιαίου τούτου λίθου τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ὀροφὴν πιθανῶς ἐπροξένει πᾶσαν τὴν δυσκολίαν εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα, και τούτου ἕνεκα ἀναγκάσθη κάποι νὰ ὑποθέσω κατ' ἀρχὰς ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι φκοδομοῦντο ἐν τῇ αὐτῇ ἐκείνῃ θέσει, ἐν ἣ προὔπῳρχον οἱ κολοσιαῖοι λίθοι, οἱ μέλλοντες νὰ χρῆσαισώσων πρὸς στέγασιν. Συνεπεία ὅμως μεταγενεστέρων σκέψεων ἀναγκάσθη νὰ τροποποιήσω τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Η κατασκευὴ τῶν τάφων ἠδύνατο ἀναμφιβόλως νὰ γίνη κατὰ δύο διαφόρους τρόπους, ποτὲ μὲν κατὰ τὸν ἕνα, ποτὲ δὲ κατὰ τὸν ἄλλον, ἀναλόγως τῆς φύσεως τοῦ τόπου και τῶν λοιπῶν περιστάσεων. ἴτοι ἠδύνατο ή νὰ θέτωσι πρότερον τὸν ἄνω λίθον, οὕτως ὡστε νὰ ἔχη τὴν λείαν αὐτοῦ ἐπιφανείαν πρὸς τὰ κάτω κατὰ τὴν θέσιν τοῦ οικοδομηματος, και ἀκολουθῶς νὰ ὑποστηρίξωσιν αὐτὸν διὰ τῶν λίθων τῶν παρείων, ή νὰ στήνωσι πρότερον τοὺς τῶν παρείων λίθους, και είτα νὰ θέτωσιν ἐπ' αὐτοῖ τὸν μέγαν λίθον εἰς εἶδος στέγης.

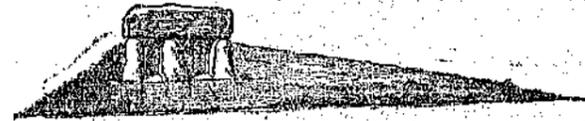
Κατὰ τὸν τρόπον τούτον ὑπέθεσα κατ' ἀρχὰς ὅτι ἐγένετο ή οικοδομὴ, και τὰς περι τούτου παρατηρήσεις μου ἐδημοσίευστα πρὸ τεσσαρῶν ἐτῶν διὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιθεωρησεως (Antiquarisk Tidsskrift) τῶν ἐτῶν 1852—1854, σελ. 6—8, ὅπου παραπέμπω και νῦν τὸν ἀναγνώστην, φέρων

τὴν παρατήρησιν ὅτι τότε ἐφρόνουν ὅτι οἱ τάφοι κατεσκευάζοντο κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ μέρος ἐνθα ὑπῆρχον οἱ κολοσσιαῖοι λίθοι, ἐνθ' οὖν πιστεύω κάλλιστα ὅτι φκοδομοῦντο κατ' ἀρέσκειαν εἰς οἰανδήποτε θέσιν.

ὑποθέτω ὅτι ἀφοῦ μετέφερον διὰ τοῦ εἰρημένου τρόπου καὶ ὡς παριστᾶ ἡ ἐξῆς εἰκὼν τὸν πρὸς στήγην ὠρισμένον λίθον, ἔθετον αὐτὸν μετὰ τὴν λείαν αὐτοῦ ἐπιφανείαν πρὸς τὰ κάτω, καὶ εἰς θέσιν ὑψη-

λῆν, καὶ εὐφρῶς πῶς κεκλιμένῃ, καὶ οὕτως ἐσκαιπτον τὸν τάφον ὑπὸ τὸν λίθον κατὰ τὸ ὕψωμα τοῦ ἐδάφους, ἀφίνοντες τὴν γῆν ὑπὸ τὸν λίθον, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς ὑποστήριγμα αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἤθελον τεθεῖ ὅλοι τὸν παρεῖων οἱ λίθοι ὅτε ἐκτοπιζομένης τῆς ὑπὸ τὸν λίθον γῆς, οὗτος ἔμενε μετέωρος ἐπὶ τὸν παρεῖων, ὡς παριστᾶ ἡ ἀκόλουθος εἰκὼν.

Κλιόντες εἶτα ἕλας τὰς θυρίδας καὶ ὅπας τοῦ οἰκοδομήματος διὰ μικροτέρων λίθων ἢ συντριμμάτων καὶ λιπαρῆς γῆς, ἀπέθετον τοὺς νεκρούς, προσθέτοντες ἐπὶ τέλος τὸν λίθον τὸν χρησιμεύοντα ἀντὶ θύρας. Ὁ δὲ τῆς ὀροφῆς λίθος ἐκαλύπτετο μετὰ γῆν ἴσην τῆς ἔσσης συνεσωρεύετο περὶ τὸν τάφον, ἥτις ἐπομένως μετεφέρετο ἵνα ἀνυψωθῶσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους αἱ παρεῖα ἢ οἱ τοῦχοι τοῦ τάφου.

Παράτηρητέον ὅτι πολλοὶ τῶν τάφων τῶν φκοδομημένων εἰς ὑψηλὰς θέσεις, εἰσὶ τρόπον τινὰ ἐμπεφυτευμένοι ὑπὸ τὴν ἐδαφος πλέον τοῦ ἐνός πήγως, αὕτως ὡστε οἱ λίθοι οἱ ἀποτελοῦντες τὰ πλευρὰ τοῦ τάφου καὶ φέροντες τὸν κολοσσιαῖον λίθον, μόλις ἐξέχουσιν ἓνα πόδα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Οἱ τοιοῦτοι ἰδίως τάφοι, πιστεύω, κάλλιστα, κατεσκευάσθησαν κατὰ τὸν ὁποῖον προαναφέρω τρόπον.

Ἐλθωμεν ἤδη ἐπὶ τὸν δεύτερον τρόπον τῆς κατασκευῆς, ὅστις ἐνίοτε ἴσως ὑπῆρξεν εὐκολώτερος καὶ φυσικώτερος. Τελεῖται μὲν οὗτος ἀντιστρόφως, ἀγχι ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα. Οὕτως ὑποθέτω ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων ὁ μεταχειριζόμενος τὴν μέθοδον ταύτην, ἀρχεται ἀπὸ τῆς εἰς ἐπίπεδον μέρος κύκλω τοποθετήσεως τῶν λίθων τῶν πρὸς ἀπικρισμὸν τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου διωρισμένων, οἵτινες διετίθεντο ὡς ἔργατα κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ ἐξῆς σχεδιογράφματος παριστανόμενον τρόπον.

Τοῦτου γενομένου ἐπληροῦτο τὸ ἄνω μέρος τοῦ τάφου καὶ ἡ εἴσοδος ἐξ ἀργίλου καὶ ἄμμου λιθοκλλημένων ἀρκούντως, ἵνα τὸ ὅλον κτίριον ἀντέχη, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιθεσιν τοῦ πρὸς στέγασιν κολοσσιαίου λίθου ἢ λίθων. Μετὰ ταῦτα ἐπισωρεύοντες χῶμα περὶ τὸν τάφον, καὶ ἰδίως κατὰ τὸ μέρος ἀφ' ὅπου προέκειτο ἡ ἀναβίβασθῆ ἢ πρὸς ἀπικρισμὸν τῆς στέγης λίθος, ἐσχημάτιζον εἶδος ἐπιπέδου εὐφρῶς κεκλιμένου, ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ἐστημένων λίθων μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους. Τὸ δὲ κεκλιμένον τοῦτο ἐπίπεδον ἔπρεπε νὰ ἔχη ἀρκετὴν στερεότητα, ἵνα ἀντέχη εἰς τὸ βῆρος τῶν δοκῶν ἐφ' ὧν μετεφέροντο οἱ κολοσσιαῖοι λίθοι, μετὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ὁποίων καταστρέφετο ἴσως τὸ μεγαθὲν ἐπίπεδον, καὶ ἡ ἀποτελούσα αὐτὸ γῆ ἐχρησίμευε πιθανῶς ἵνα περικαλύψῃ τοὺς αὐτοὺς τάφους.

Ἡ δὲ δυσκολώτερα πᾶσῶν τῶν ἐργασιῶν ἀνύψωσις τοῦ λίθου, ἐτελεῖτο κατὰ τὸν αὐτὸν ἀπαραλλάκτως τρόπον ὡς καὶ ὁ τῆς μετακομιδῆς αὐτοῦ· τοῦτέστιν ἔθετον παραλλήλως δύο ἢ τρεῖς μακρὰς ἄρκους ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῶν ἐστημένων λίθων μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὀριζοντείου ἐδάφους, εἶτα πλησιάζοντες τὸν λίθον πρὸς τὰς κάτω ἄρκους τῶν δοκῶν, ὄθουν αὐτὸν πρὸς ταύτας, ἐφ' ὧν συγχρόνως ὑπῆρχον ξύλινοι κύλινδροι διαταθειμένοι παραλλήλως μὲν ἀλλήλοις, ὀρθογωνίως δὲ πρὸς τὰς δοκοὺς, οὕτως ὡστε νὰ χρησιμεύσῃ ἀντὶ τροχῶν εἰς τὸν ἐπ' αὐτῶν λίθον, ἀπαραλλάκτως ὡς παριστᾶ ἡ ἐφεξῆς εἰκὼν.

Ἡ δὲ ἐπὶ τῶν δοκῶν τοῦτων μέχρι τῆς ὀροφῆς μετακομιδὴ τοῦ κολοσσιαίου λίθου ἐδύνατο νὰ γίνῃ διὰ μοχλῶν, κονταρίων, σφηνῶν, ἴσως δὲ καὶ διὰ τῆς συγχρόνου δυνάμεως ἀνθρώπων τε καὶ ζώων. Τῶν δὲ πλευρῶν τοῦ τάφου καὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου ὄντων καλῶς πρότερον στερωμένων, ἠδύνατο κάλλιστα καὶ ἀνευ ἐλαχίστης βλάβης ν' ἀνθεξῶσιν εἰς τὸ βῆρος τοῦ καὶ τοῖ τοσούτου ὀγκώδους λίθου. Οὕτω καὶ αἱ δοκοὶ, κείμεναι ὀλοσχερῶς κατ' ἄλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν, ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου οὐδόλως συνετριβόντο· καὶ ἂν ποτὲ τοιοῦτό τι συνέβαινε, ὁ συντριβόντο κατὰ τὴν ἄνω ἄκρην, τὴν κειμένην ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν πλευρῶν τοῦ τάφου, ὅταν ὁ μέγας λίθος ἤθελε φθῆσθαι ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἔργον εὐρίσκειτο ἤδη πεπεραιωμένον, καὶ τὰ συντριμμάτα τῶν δοκῶν ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀφαιρεθῶσιν ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν. Βάν ἀντὶ ἐνός λίθου ἀπητοῦντο πρὸς στέγασμα τοῦ τάφου δύο ἢ πλείονες, τότε ἀναμφιβόλως ἐπανελαμβάνετο ἐκάστοτε ἡ αὐτὴ διὰ τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου ἐργασία μετακομιδῆς. Μετὰ τὸ στέγασμα δὲ ὑπελείπετο ἀπλῆ τις καὶ εὐ-

Ἡ ΝΗΣΟΣ ΑΝΔΡΟΣ

Καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Δυνάσται. (1207—1566).

Κατὰ τὸ Γερμανικὸν τοῦ Κ. Πορφ.

—000—

κολος πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ ὅλου ἔργου ἐργασία, δηλονότι ἡ ἐκκένωσις τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τάφου, ἢ ἐπιχρῆσις τῶν παρεῖων καὶ ἡ πληρώσις τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν ὀπῶν διὰ χειρμαδίων, ἀργίλου, καὶ γῆς. Ἀποπεραιωμένου δὲ οὕτω τοῦ οἰκοδομήματος ἐναπέθετο βεβαίως ὁ νεκρὸς, τελομένης ἱεροτελεστίας, εἶτα ἐκλείετο ἡ εἴσοδος, τὸ δὲ ὅλον κτίριον ἐκαλύπτετο ἀπὸ γῆν καὶ ἰδίως ἀπ' αὐτὴν ἐκείνην ἴσως τὴν χρησιμεύσαν κατὰ τὰς προηγουμένας ἀνάγκας τῆς κατασκευῆς τοῦ κεκλιμένου ἐπιπέδου καὶ αὐτοῦ τοῦ τάφου. Καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ κατεσκευάζοντο τὰ στρογγύλα ἢ ἐπιμήκη ἐκτυνύματα, τ' ἀπαντώμενα πολλοῦ τῶν πεδιδίων ἡμῶν, καὶ ἐμπεριέχοντα ἐν τοῖς σπλάγγνοις αὐτῶν τὰ κολοσσιαῖα νεκρικὰ τῶν προπατόρων ἡμῶν καταλύματα τὰ καὶ γνωστὰ ὑπὸ τὴν συνῆθη ὀνομασίαν Προδῶμοι γιγάντων.

Κατὰ δύο διαφόρους, ὡς εἶδομεν, τρόπους ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῶσι τὰ κτίρια ταῦτα· ποῖον δὲ τοῦτων ἐπιρροίμων εἶναι πάντῃ ἀδιάφορον εἰς ἡμᾶς, διότι ἀμφότεροι εἰς τὸ αὐτὸ φέρουσιν ἀποτέλεσμα· ἡ προτίμησις ἄρα τούτου ἢ ἐκείνου ἐπιγὰξεν ἴσως ἀπὸ πᾶς τοπικῆς περιστάσεως, ἢ κατ' ἀπλῶς ἀπὸ τῆν ἀρέσκειαν τοῦ διευθύνοντος τὸ ἔργον ἀρχιτέκτονος. Ὅπως δὴ ποτε φρονῶ ὅτι ἀπέδειξα ἀρκούντως πῶς ἀνευ τῶν σήμερον ἐν χρήσει μηχανικῶν μέσων, καὶ διὰ μόνον τῶν μέσων καὶ ἐργαλείων τῶν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐπὶ τοῦ λιθίνου λεγομένου αἰῶνος πρόπατόροις ἡμῶν, ἦτον εὐκόλον νὰ κατασκευασθῶσι τὰ κολοσσιαῖα νεκρικὰ καταλύματα, τὰ ὑπὸ πάντων τοσούτων θαυμαζόμενα. Οὐδόλως ἀρνούμαι ὅτι ἠμπορεῖ τις νὰ ὑπονοήσῃ καὶ ἄλλας τινὰς μεθόδους πρὸς κατασκευὴν τοιούτων κτιρίων, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἂν ἄλλη τις ἀποδειχθῆ ἔλλογατέρα καὶ πλέον συμφωνοῦς πρὸς τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, θέλω πρῶτος παραδεχθῆ αὐτὴν, προτίμων ἀεὶ ποτε τὴν βῆλλον πρὸς τὴν ἀληθεῖαν προσεγγίζουσαν.

(Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾶ ὀλοσχερῆ τάφον ἐκ τῶν καλουμένων Προδῶμων γιγάντων, ἐξ οὗ ἀφῆρθη ἡ περίξ γῆ ἢ παριστάσῃ αὐτὸν ἐν εἰδει λοφίσκου.)

Τὴν 12 Ἀπριλίου 1204 ἔπεσον ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπὶ σταυροφορικῶν ἠνωμένων Ἰαλλῶν καὶ Βενετῶν. Ἰδὴ κατὰ τὸν Μάρτιον, ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐμπροσθεν τῆς πόλεως τῶν Καισάρων, ἔθεντο κλῆρον ἐπὶ τὰ διάφορα μέρη τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὅλον κατακληρώθη τῇ Βενετικῇ δημοκρατίῃ· ἡ Ἀνδρος ἀναφέρεται ὀνομασίᾳ ἐν τῇ τότε συμβάσει ὡς κτῆσις μέλλουσα νὰ ἀποδοθῆ αὐτῇ. Ἀλλὰ σὺν τῇ ἀλώσει τῆς πρωτεύουσος πολλοὺ γε εἶδει νὰ κατακτηθῶσι καὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς αὐτοκρατορίας ὅθεν ἡ δημοκρατία, ἵνα μὴ διασκορπίσῃ τὰς δυνάμεις τῆς εἰς ἐκπολιόρθησιν ἐκάστου κατὰ μέρος τόπου, ἔλαβε καταφυγὴν εἰς μέσση σὺνήθεσ, ἤδη τῇ παλαιότερῳ φεουδαλικῷ πολιτεύματι, καὶ ἐξέδωκε κήρυγμα· «Ὅς τις ποτ' ἂν τῶν ἐν τῇ πάλαι ἀστῶν ἢ τῶν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς μετοικῶν ἠθάνετο ἐπιθυμίαν καὶ δυνάμιν νὰ κατακτήσῃ νήσους καὶ παραλίους χώρας τῶν ἐλληνικῶν θαλάσσων ἐν τῷ τῆς κατακληρωθείσης τῇ δημοκρατίᾳ μερίδος, οὗτος θέλει κατέχει καὶ κυβερνᾶ αὐτὰς ὡς διαδοχικὸν τιμᾶριον μετὰ πλῆρες δικαίωμα κυριαρχίας. Οὕτως ἐπαλείετο ἡ Ἑλλάς ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν λογῶν, καθὼς ἐπὶ τῶν Σταυροτῶν διμοιραζόντο εἰς Ἀγγλοὺς εὐγενεῖς αἱ ἐπὶ τοῦ νέου κόσμου κυριαρχίαι. Τὸ κήρυγμα ὡς πῦρ διήλθε τὰ παλάτια τῆς Βενετίας, ἡ εὐγενὴς νεολαία συνηθροίσθη καταγράφουσα στρατιώτας καὶ ὀπλιζουσὰ τμήματα εἰς ταμνηρὰς ἵπποτικᾶς ἐκδρομᾶς, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπέπλεον ἀπὸ τὰς τεναγῆ σωροὶ στολισκῶν ὑπερηφάνων μετὰ Λομβαρδῶν καὶ Βενετῶν εὐγενῶν, ἵνα κερδήσῃσι πέραν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους στέμματα ἡγεμόνων» (Curtius Naxos. S. 20). Οὕτω κατέτασαν Ἀνδρέας καὶ Ἰερουλίας Γκιζοτῆν Τῆνον, Μύκονον, Σκύρον, Σκόπελον, Σάλαμον, Ἀμοργόν, Ἰστυπάλαιαν, καὶ τὰ κῆρση τῆς Κέου καὶ Σαρδίου, τῶν ὁποίων τὰ ἄλλα κῆρση διμοιραζόνθησαν ἑαυτοῖς Δομνίκος Μιχιέλης καὶ Πέτρος Ἰουστινιάνης, ἐν τῷ Φιλόκαλος ὁ Ναυιγιάτορος κατέστη μέγας δούξ τῆς Ἀἴμου, Μάρκος ὁ Βενετὸς μαρκίων τῶν Κυθήρων καὶ Ἰακώβος ὁ Βιάρης τῆς Αἰγίλιος (Cerigo), Ἰακώβος ὁ Βαρνίτζης δυνάστης τῆς Θήρας καὶ Θήραςίας, Λεονάρδος καὶ Ἰωάννης οἱ Φόσκολοι τῆς Ἀνάφης, Μάρκος ὁ Σανούδος δούξ τῆς Νάξου, καὶ πάλιν ἄλλων περικειμένων Κυκλάδων, καὶ οἱ ἄλλοι Κέρκισαι εἰς Βερώνης μετὰ τῶν συγγενῶν τῶν κατακτητῶν τῆν πλουσίαν τῆς Κυβοῖας νῆσον. Πᾶρος ἡ μαρμαροφόρος ἠνωθῆ τῇ τοῦ Σανούδου δουκίᾳ, ἀλλ'

ἡ ΑΝΔΡΟΣ ἔσχεν ἴδιον ἐκυτῆς ἀνεξάρτητον δυνάστην (*).

Μαρίνος Δάνδολος, υἱὸς τοῦ Ἀνδρέα, ἐγγονοῦ τοῦ Βιτάλη καὶ διεγγονοῦ Δομινίκου τοῦ ἐξ Ἁγίου Παύλου, ἐκ τῶν εὐγενεστάτων τῆς Βενετίας οἰκῶν, ἦδη κατὰ τὸ 1192 εἶχε συμβάσει ὡς εἰς τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀνομασθέντων ἐκλογέων ἵνα παρέξωσι τὸ τοῦ Δόγου ἀξίωμα τῷ ἐκ πατρὸς θεῷ του Ἑρρίκου τῷ μεγάλῳ. Καὶ ὅτε ἤχησεν ἡ πόσις αἰσῆς εἰς κατακτιπὶν τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος, ἠκολούθησε τὴν παρ' ἐκείνου προσημασθεῖσαν πορείαν. Ἡ τύχη ἔφερεν αὐτὸν μετὰ τῶν αὐτῷ ἀφωσιωμένων ὁπαδῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ὅπου τὸ 1207 κατακτίσας τὴν Ἄνδρον ἐθεμελίωσεν ἀνεξάρτητον δυναστείαν, καὶ κατέστη ἐκείνη κρατίσας μέχρι θανάτου του, τὸ 1233. Ἀλλ' ἵνα δώσῃ εἰς τὰ ὄπλα τοῦ μεγαλύτερου κῆρος, συνεταγὴ τῷ κραταιότερῳ του συνεταίρῳ Μάρκῳ Σκουόδῳ τῆς Νάξου, εἰς τὸν ὅποιον ὁ αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος ἐπὶ τῆς ποιμπώδους ἐν Ῥευενίχ συνόδου κατὰ τὸ 1210 παρεχώρησε τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ ὅλου Αἰγαίου καὶ τῆς δωδεκανήσου. Ὁ Σκουόδος ἀπεσπάρθη καθ' ὅλα ἀπὸ τῆς βενετικῆς ἐπικρατίσεως, γενόμενος ὑποτελής τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει λατινικῆς μοναρχίας, ὡς αὐτοκρατορικός τοποτηρητής καὶ διαδοχικός τῆς αὐτοκρατορίας ἡμέτερος ἡγεμονίδης. Μετέπειτα ὅμως, ὅτε Βαλδουῖνος ὁ Π' ἀπέπεσε τὸν καισαρικὸν τὸν θρόνον, μετέβησεν οὗτος τὴν κατ' ὀνομα ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῶν δουλῶν τοῦ Αἰγαίου τῷ πρίγκιπι Γουλιέλμῳ Β' τῆς Ἀχαΐας. Ὅθεν ἐγράφετο Μάρκος ὁ Α' τῆς Νάξου καὶ Κύριος τῆς Ἄνδρου ἡ δὲ δημοκρατία, ἀσχολουμένη περὶ τὴν κατάκτησιν καὶ ὑπεράσπισιν ἄλλων ἐν τῇ ἀνατολῇ κησῶν τῆς, καὶ μάλιστα τῆς Κρήτης, οὐδέποτε ἔθετο κατὰ νοῦν ἵνα διαταρᾷ τὴν ἐν Αἰγαίῳ ἰδρυθεῖσαν ὑποτελή δουλίαν, ἀλλὰ μάλιστα προσεπάθει νὰ συμπολιτευθῆται μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἡγεμόνων, οὓς ἐτίμα ὡς ἀνεξαρτήτους μονάρχας, ἐν ἀδιασπάρτῳ φιλίᾳ. Οὕτως εὐεργετο καὶ ὁ Μάρκος Δάνδολος ἀχώλυτος κάτοχος τῆς Ἄνδρου, καὶ ἀκεραία ἔχων πλῆθιν πρὸς τὸν οἶκον τῶν Σκουόδων, πρὸς τοὺς ὁποίους χαλαρὰ τις καὶ ἀπλῶς τιμαριωτικὴ πρὸ συνέδεσθαι σχέσις. Σπανίως διέτριβεν ἐπὶ τῆς μακρᾶν κειμένης νήσου του, τὴν ὅποιαν ἐκυβέρνηε ἡμέτως ἀπὸ τοῦ παλατίου τοῦ ἐν τῇ συνοικίᾳ τοῦ ἁγίου Παύλου τῆς Βενετίας· σπουδαιότερα ὑποθέσεις τῆς πολιτείας ἀπεσπάρθη αὐτὸν περισσότερο· οὐχ ἦσαν ὁ ἀποικισμὸς τῆς νέας κησεῶς του προ-

(*) Ἡ Ἄνδρος ἦτο κησις ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέρη τοῦ Ἰουλιανίου κράτους ἕνεκα ὑποκειμένησαν οἱ ἀναρτοῦροι ἀπὸ Κερκίρας πλέοντες εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπέστειλαν περὶ τὴν 16 Ἰουνίου 1203 ἐπὶ τῆς Ἄνδρου, καὶ διήλθον ἀπλισμένοι τὴν νήσον· ἀλλ' αὐτὴν τὴν φορὴν ἠρέσθησαν νὰ ἐπιβάλωσι τὴν ἀνεγκλίωσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ βασιλείου τοῦ Ἁλεξίου τοῦ Δ' ὡς κυριάρχου, καὶ μετὰ ταῦτα διεβλήθησαν εἰς Ἄβυθον τὸ 1207 κατὰ πρῶτον κατέστη ἡ Ἄνδρος πρῶτον ὑπόθηκος τοῖς Βενετοῖς.

χώρει ταχέως· πλῆθος Δακτύων ἀπρὸ κίοντο ἐπὶ τοῦ πολυκρούου καὶ πολυοῖου ἐδάφους· ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἀριθμὸς των ἐπληθύνθη ἐπὶ τρισῶν, ὡστε ὁ πάππας Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ ἰδρῶσιν λατινικὴν ἐπὶ τῆς νήσου Ἄνδρου ἐπισκοπήν. Ἐν τῷ τῷ μάλιστα ἐνδιαφέροντι χρυσοδούλῳ τῆς 13 Φεβρουαρίου 1208, ὑπέταξεν αὐτὴν μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐπισκοπῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐνταῦθα μόνον τὴν τῆς Εὐρίπου, Καρύστου καὶ Μεγάρων ἀναφέρω, τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν, ὡς μητροπολίτη· ἐν τούτοις εἰς τὰς προκειμέναις πηγὰς δὲν περιεσθῆ τὸ ὄνομα καινεῦς ἐπισκόπου Ἀνδρου πρὸ τοῦ ἐτους 1343.

Ὁ Μάρκος Δάνδολος ἐν τῷ μεταξῷ, ἔχων μετ' ἐαυτοῦ Ρογέρον τὸν Προμαρίνον, ἐστάλη τὸ 1208 παρὰ τῆς δημοκρατίας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ὀθωνα τὸν Δ', ἵνα προσφέρῃ αὐτῷ τὰ συγχρητῆρια κατὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀδιαφιλονεικῆτου κυριαρχίας μετὰ τὸν θάνατον Φιλίππου τοῦ Ὁσνατάουφεν· δώδεκα ἔτη μετὰ ταῦτα βλέπομεν αὐτὸν ἀναλαμβάνοντα ὁμοίαν ἐπιτολήν παρὰ Φρειδερίκῳ τῷ Β'. Ἐὐθύς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1220, ἀντικατέστησε τὸν Μάρκον Μιχιέλην ὡς βάλλος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μετὰ τρία ἔτη περιεβλήθη τὸ ἀξίωμα βενετοῦ κόμητος καὶ δημάρχου τῆς Ζάρας. Ἐν ταύτῃ τῇ θέσει διετέλεσε δέκα ἔτη ἡ ἐπιθυμία του, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Πέτρου Ζιάνη κατὰ τὸ 1229, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν δογικὴν ἀρχὴν, τὴν ὅποιαν ὁ θεὸς του περιέβλεπτο ποτε μετὰ τασαυτῆς λαμπρότητος, ἀπέτυχε, διότι αἱ ψήφοι τῶν ἐκλογέων διεχωρίσθησαν ἴσαι, καὶ ὁ λαχὸν ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ συναγωνισθέντος Ἰακώβου τοῦ Τσιπώλου. Εἰς τὴν αἰσιπὸν στασιαζούσαν Ζάραν ἐφέρετο μετὰ τραχυτάτην αὐστηρότητα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς δημοσίας ἀσφαλείας· ἡ κεφαλικὴ ποινὴ τὴν ὅποιαν ἐπέβαλε κατὰ τινων ἀχλινωγῶν ἔφερεν αὐτῷ τὴν καταστροφὴν· διότι, ἐν ᾧ προητοιμαζέτο νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βενετίαν, ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ οἱ συγγενεῖς τῶν δημοσίας ὑκατωθέντων, καὶ τὸν ἐφόνευσαν τὸ 1233. Ἐκτὸς τῆς νήσου του, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶχε κτίσει ὄχυρον φρούριον, καθὼς τοιαῦτα ἐπὶ πασῶν τῶν Κυκλάδων ὑπὸ τῶν Βενετῶν τότε νεωστὶ εἶχον ἐγερθῆ, ἀφῆκε περιουσίαν 80,450 ὑπερπύρων, ἐξαιρουμένης τῆς ἀξίας τῶν ἵπποτροφείων καὶ βοσκυμάτων του. Ἰσχυρῶς καὶ ἡ μόνη του ἀδελφὴ Μαρία, ὑπανδρευθεῖσα εὐγενῆ τινα ἐκ τοῦ οἴκου Δάρω (ἐκ τοῦ ὁποίου ἴσως κέκληται καὶ τὸ παλάτιον Cà Doro ἐν Βενετίᾳ), ἐκέκτητο τὸ ἐν τοῖς κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἦτοι τῷ μητρῷ ἐγγεγραμμένον ποσὸν 1,400 ὑπερπύρων, συγκαταλεγόμενον καὶ τῶν πολυπληθῶν κτηνοστασίων. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς μὴ ὤφειλεν, ὁ πρῶτος ἦδη τῆς Ἄνδρου κητῶν ἀπέθανε ἀπαισι, ἀνεφύη πολὺπλοκος ἐπὶ τῆς διαδοχῆς διαδικασίᾳ, περὶ τὰ 60 σχεδὸν διερρέσσα ἔτη. Ἡ μόνη αὐτῷ ἐπιχρησάσα ἦτο ἡ χήρα του Ἰελίτζα· αὐτὴ μόνη ἠδύνατο μετὰ τὸν θάνατον του νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς Ἄνδρου· ἀλλὰ κατὰ τὸ τιμαριωτικὸν δικαιοῦ-

τῆς Ρωμανίας, ἀφ' οὗ τὴ γένος τοῦ πρώτου τιμαριούχου ἀμα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐξέλιπε, καὶ οὐδεὶς πλησιέστερος ἐξ ἀρρένογονίας κλάδος συγγενῆς ὑπῆρχεν, εἰ μὴ ὁ ἐγγονοῦ Πέτρου τοῦ Δανδόλου, ἀδελφοῦ τοῦ πάππου τοῦ Μαρῖνου τῆς Ἄνδρου, ἡ νήσος ἔπρεπε νὰ ἐπαπέλθῃ εἰς ἄμεσον κησῆσιν τοῦ τιμαριωτικοῦ ἐπικυριάρχου δουκὸς Ἀγγέλου, υἱοῦ Μάρκου τοῦ Α' τῆς Νάξου. Οὗτος κατέλιπε λοιπὸν τῆς χήρα Ἰελίτζα τὸ ἡμισυ τῆς νήσου ὡς ἐπίκληρον τῆς χήρας τῆς ἀποτίμημα, κατὰ τὴν παρὰ τῶν Συνέδρων τῆς Ρωμανίας καθιερωθεῖσαν συνθήκην ἐν τῷ ὅρισμῳ, ὅτι τῆ χήρα ὀφείλεται αὐτὸ ἡμισυ τοῦ τιμαρίου, τοῦ πύργου καὶ τῆς δικαιοδοσίας, ὡ αὐτὴ δὲ ὠμολόγησε πιστὴν ὡς τιμαριούχος τῷ δουκί, καὶ ἀπέδωκεν αὐτῇ ἀμέμενος διὰ τὸ ἀπονεμηθῆν αὐτῇ τῆς νήσου ἡμισυ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν. Ἐὐὐ ἄλλο ἡμισυ ἐν ταῦτοις, τὸ ὅποιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν δουκίαν τῆς Νάξου, ἔδωκεν ὁ Ἀγγελοῦς εἰς τὸν Μάρκον τῷ πιστῶς ἀφωσιωμένῳ Ἰεραμῆ Γκιζῆ, τῷ δουδαστῇ τῆς Σαύρου, Σκιάθου, καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου· ἀλλ' οὗτος, ὀλίγον σεβασθεὶς τῆς Ἰελίτζας τὰ δικαιώματα, ἔλαβε διὰ τῆς βίας τὸν πύργον καὶ τὸ ἄλλο ἡμισυ τῆς νήσου εἰς τὴν κατοχήν του, καὶ ἐπέβαλε συγχρόνως κατάσχεσιν ἐπὶ τῆς ἐκεῖ εὐρισκουμένης περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος Μαρῖνου Δανδόλου καὶ τῆς ἀδελφῆς του Μαρίας Δάρω. Ἡ διωχθεῖσα ἡμῶς χήρα κῆρος Ζηλωτὴν προστάτην τὸν Ἰακώβον Κυρίων, ὅστις περιεφέρετο τότε συνεχῶς εἰς τὰ ὕδατα τῆς Ρωμανίας, καὶ τοῦ ὁποίου πιθανῶς ἐγένετο καὶ σύζυγος· οὗτος ἀνέλαβε τοιοῦτοτόπως πάντα τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς ἐπὶ τὸ ἡμισυ τῆς Ἄνδρου· ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκδιώξῃ ἰδίᾳ χεῖρ ἀπὸ τοῦ οἰκειοποιουθέντος κημάτος τὸν ὑπερῆφανον Γκιζῆν, ὅστις εὐρισκεν εἰς τὸν κραταῖον ἀδελφὸν του Ἀνδρέαν Ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν, ἐστράφη πρὸς τὴν πᾶτριον τῆς Βενετίας δημοκρατίαν, ἐνάγων εἰς δικὴν τοὺς ἀρπαγὰς τοῦ κημάτος του. Ἐκεῖ εἰσπηκόσθη, καὶ τὴν 11 Ἀυγούστου 1243 ἐξεδόθησαν δύο τὰ αὐτὰ διαλαμβάνουσαι ἀποφάσεις κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν Γκιζῆ. Ἡ μεγάλη Βουλὴ ἐψηφίσαιτο ἐν πρώτοις ἵνα κατασχεθῶσι πάντα τὰ κηνητὰ καὶ ἀκίνητα κηματα, ὅσα ἐκείναι ἐκέκτηντο ἐν Βενετία· ἐπειτα νὰ διατάξῃ αὐτοῖς ὁ Δόγος Ἰακώβος Τσιπώλος νὰ παραδώσωσιν ἐντὸς προθεσμίας μέχρι τοῦ Πάσχα τοῦ ἐτους 1244, ἀνευ ἐπιφυλάξεως τινος τὸν τε πύργον καὶ τὴν νήσον τῆς Ἄνδρου, καθὼς καὶ τὴν ἀρπαγείσαν περιουσίαν τοῦ Μαρῖνου Δανδόλου καὶ τῆς ἀδελφῆς, εἰς τὸν Βάλλον τῆς Εὐρίπου ἢ ἄλλον τινα πληρεξούσιον τῆς δημοκρατίας, καὶ νὰ παρουσιασθῶσι προσωπικῶς ἐνώπιον τοῦ Δόγου καὶ τοῦ συμβουλίου του μέχρι τῆς ἀκολούθου ἐορτῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου· εἰ δὲ καλυθῶσιν ὑπὸ ἀξίας λόγου αἰτίας, δὲν ἤθελον δυνῆθαι νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοπροσώπως, ἔπρεπε νὰ πέμψωσι πληρεξούσιους, οἵτινες ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἐκπροσωπήσωσιν αὐτοῦς· εἰ δὲ παρέδιδον τὰ παρὰ νόμον κατεχόμενα κηματα, τότε ὁ Δόγος ἔθελε παύσει τὴν διαδικασίαν πρὸς

τὰ ἀφορῶντα πάντα τοὺς ἔχοντες ἀπαιτήσεις, τὸν τε Ἰακώβον Κυρίων, τὴν Μαρίαν Δάρω, τὸ δὲ μόνον τῆς Βενετικῆς ταμεῖον, ὡς καὶ πάντα ἄλλοι μὴ συμμορφούμενοι δὲ τῇ ἀποφάσει αὐτῇ νὰ κηρυχθῶσιν ἐκτὸς νόμου ἐν τε τῇ Βενετίᾳ καὶ ἀπανταχοῦ τῶν Βενετικῶν κησεῶν, αὐτοῖς τε προσωπικῶς καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν καὶ αἱ πραγματεῖαι, καὶ νὰ κατασχεθῶσι πάντα τὰ τε κηνητὰ καὶ ἀκίνητα κηματα αὐτῶν εἰς ὄφελος τῶν ἔχοντων πραγματικὰς ἀξιώσεις. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις προσχώρει μᾶλλον βραδέως, καὶ τοῦτου αἰτία ἦτο κυρίως τὸ περιστάτικόν ὅτι ὁ Λωρέντζος Τσιπώλος, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου, εἶχε νυμφευθῆ τὴν Μαρκεζίναν Γκιζῆ, πρεσβυτέραν θυγατέραν τοῦ Ἰεραμῖου. Μόλις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δόγου, ὅτε καὶ ὁ Ἰεραμῖος εἶχεν ἀποθάνει, ἐπανελήθη ἡ ὑπόθεσις· καὶ τὰ μὲν ὑπάρχοντα ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν Γκιζῆ κατασχεθέντα κατετέθησαν παρὰ τῇ εισαγγελίᾳ τοῦ Ἁγίου Μάρκου, ἐδίδοντο δὲ εἰς δάνειον ποσότητος· ἐξ αὐτῶν ἐπὶ συναλλαγματικαῖς ἢ ἐπὶ γραμματίσι ἀλληλεγγύης (colligancia) ἢ ἀπόδοσις ὅμως τῆς νήσου δὲν κατασχεθῆ· ὅθεν ἡ κυβέρνησις ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννην Προμαρίνον καὶ Βαρθολομαῖον Βαρότζην πρέσβεις εἰς τὴν Ρωμανίαν, ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Γκιζῆν, ὅς τις ὠμολόγησεν ὑπακοὴν εἰς τὰς διατάγας τοῦ Δόγου, καὶ μάλιστα εὐθύς μετὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ ἴδιος εἰς Βενετίαν ἵνα διεκδικήσῃ τὴν ὑπόθεσιν του. Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ δουξ Ἀγγελοῦς Σκουόδος, εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰεραμῖου, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἀφῆκεν ἀρρένας κληρονόμους, ἐπανέλαβε καὶ πάλιν τὸ τιμῆριον αὐτοῦ, τὴν νήσον Ἄνδρον· ἀλλὰ τὸ ἡμισυ αὐτῆς, κατὰ τὰ πρότερον ὠρισμένα, ἀπένευμεν ἐκ νέου τῇ χήρᾳ τοῦ Δανδόλου Ἰελίτζα. Ἀλλ' ἡ Βενετία δὲν καθυσχάθη μετὰ τοῦτο· τὴν 28 Μαρτίου 1252 διέταξεν ἡ μεγάλη Βουλὴ τὸν Ἀνδρέαν Γκιζῆν νὰ μὲν πιστῶς εἰς τὴν μετ' ὄρκου ὑπόσχεσιν του, καὶ νὰ συνεργήσῃ παντὶ τρόπῳ βίως ἢ νήσος Ἄνδρος μετὰ τοῦ φρουρίου καὶ τῶν δουλοπαροίκων παραδοθῶσι μέχρι τῆς ἀκολούθου ἐορτῆς τῶν Ἁγίων Πάντων ὑπογελίῳ τῇ Βενετίᾳ, ὡστε πάντες οἱ ἔχοντες ἀξιώσεις νὰ εὐρωσι δι' αὐτῆς τὸ δικαίον των. Ἐὰν ἡ νήσος μέχρι ταύτης τῆς προθεσμίας παρεδίδοτο, τότε τὰ δημοθέντα κηματα τοῦ Γκιζῆ ἤθελον ἐπιστραφῆ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς αὐτὸν ἢ τοὺς γενικοὺς αὐτῶν πληρεξούσιους, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὴν ὄρον, ὅτι δι' αὐτὰ τὰ ποσὰ ἔπρεπε νὰ κηρέξῃ ἀξιοχρεῖν ἐγγύσιν ἐπὶ ἐν ἔτος, καὶ νὰ ὀκισθῇ, ὅτι ἤθελε παρουσιασθῆναι νὰ διδῆ λόγον ἐν καιρῷ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς δημοκρατίας. Ἐν τούτοις ἐπετράπη αὐτῷ μέχρι τῆς ἑνῆς ἡβδαίτης ἐορτῆς, ἐπὶ ἀδείᾳ τῆς εισαγγελίας τοῦ ἁγίου Μάρκου, νὰ κημῆ χροσῆσιν τῶν κημάτων αὐτῶν εἰς συνοικίαν ἀλλοδαῶν ἐμπορευμάτων, ἦτοι πεπερεως, κησιῶν, μεταξῆς, χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ νὰ καταθέσῃ αὐτὰ πάλιν παρὰ τῇ εισαγγελίᾳ· αὐτὰ δὲ ἤθελον κηρησιμῶσι ὡς ἐνέχυρον διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς νήσου, καὶ ἐὰν αὐτὴ δὲν ἐγένετο, νὰ μὲνῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς δημοκρατίας, αὐτοῖς δὲ νὰ ἀποχρη-

χρη ἐκ νέου παρὰ τῆς πολιτείας. Μέχρι τῆς τε-
 θέσεως προθεσμίας οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ κινήσῃ ἀγω-
 γὴν κατὰ τοῦ Ἀνδρέα Γκιζῆ δια τὴν νῆσον Ἀνδρόν·
 ἀλλὰ πᾶσα ἄλλη ἐτέρως εἶδους διαδικασίαι, ἐν πε-
 ριπτώσει καθ' ἣν οὗτος ἤθελε διατρίβει ἐν Βενετίᾳ,
 ἠδύνατο νὰ λάβῃ τὸν τακτικὸν τῆς δρόμον. Τὴν
 ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἐξεδόθη ἡ ἀπόφασις, ἐκοινο-
 ποιήθη αὕτη εἰς τὸν Ἀνδρέαν· ἀλλ' ἤδη ἡ ἀπόδο-
 σις τῆς Ἀνδρου δὲν ἦτο πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν του.
 Ὄθεν τὴν 19 Μαρτίου 1253 διετάχθησαν πάντες
 ὅσοι ἀπὸ τὰ δημοθέντα πράγματα τοῦ Γκιζῆ εἶ-
 χον λάβει ποσὰ ἐπὶ συναλλαγματικῆς ἢ διὰ γραμ-
 ματίων ἐπὶ ἀλληλεγγύῃ (collegancia) νὰ ἐπαναλά-
 θωσι τὰ ἐπὶ τούτοις δεδομένα ἐνέχυρα, καὶ νὰ πλη-
 ρώσωσι τὰ χρήματα μετὰ τῶν τόκων, ἐντὸς ἐνὸς
 μηνός, παρὰ τῆ εἰσαγγελείᾳ, ἐπὶ ποιῆ προστήμου
 δύο σολιδίων δι' ἐκάστην λίραν. Ἡ κατὰ νόμον
 προθεσμία ἀνεβλήθη πόλλαις, καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ
 4 ἡμέρας, ἔπειτα δὲ μέχρι τῆς 18 Μαΐου, καὶ τε-
 λευταίον ἀπὸ τῆς 22 Μαΐου ἐπὶ 15 ἄλλας ἡμέρας·
 ἰδιαιτέρος ὁρισμὸς ἐπέτρεψε τὴν 10 Ἀπριλίου τῷ
 Λωρέντζῳ Τιεπώλῳ, τότε κόμητι τῆς Βελίας, ἐπὶ
 ἐγγυήσει 200 λιρῶν, νὰ ἀποδώσῃ μετέπειτα, ἐντὸς
 οὐκίῳ ἡμερῶν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐκ Μεδιο-
 λάνων, τὰ εἰς τὴν ομάδα τῆς περιουσίας Γκιζῆ ἀ-
 νήκοντα χρήματα. Ὁλη ἡ τοιοῦτοτρόπως εἰς χρή-
 ματα μεταβληθεῖσα, καὶ παρὰ τῆ εἰσαγγελείᾳ πα-
 ρακατατεθείσα περιουσία τοῦ Γκιζῆ συνεποσοῦτο εἰς
 36,000 λίρας βενετικῆς. Ἐπειδὴ δὲ μετ' ὅλην του τὴν
 καλὴν θέλησιν ὁ ἴδιος δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ παρα-
 δώσῃ τὴν Ἀνδρόν τῇ δημοκρατίᾳ, ἀπεκηρύχθη ἐκ
 νέου, καὶ νέα δημοτεὶς διετάχθη, μέχρις οὐ αἰ ἐπι-
 δυνώδεις ταραχαὶ τῆς Βυβόλιας παρεκίνησαν τὴν πο-
 λιτείαν νὰ δευχθῇ ἡπιώτερα. Ὁ γέρων Ἀνδρέας Γκι-
 ζῆς ἔδωκε πληρεξουσιότητα τὸ 1258 τῷ παρὰ τὴν
 συνοικίαν ἀγίου Μωϋσῆ ἐν Βενετίᾳ κατοικοῦντι υἱῷ
 του Μαρῖνῳ, ἵνα παρέξῃ ἐγγυήσιν διὰ τὰ κατασχε-
 θέντα χρήματα τοῦ πατρὸς του, ὥστε, ἀναγορευθεί-
 σης τῆς ἀποκηρύξεως νὰ ἔλθῃ εἰς Βενετίαν καὶ νὰ
 δώσῃ δείγματα τῆς εἰς τὸν δόγην ἀφοσιώσεώς του,
 ὅτι ἤθελε διαμείνει ἐκεῖ ὀλίγηρον ἔτος καὶ ἔτι
 πρὸς, ἵνα δώσῃ λόγον ἀπᾶσι τοῖς ἐνάγουσιν αὐτὸν
 ἐνώπιον τοῦ δόγου καὶ παντὸς ἄλλου δικαστηρίου
 ἐν Βενετίᾳ· ὅτι ἤθελε πληρώσει τὴν ἐπιβληθεῖσαν
 ἀποζημίωσιν, καὶ ὅτι ἤθελεν ἀναλάβει τὴν εὐθύνην
 διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Βαρθολομαῖον Γκιζῆν διὰ τε τὰς
 κατ' αὐτὸν γενομένας αἰτιάσεις καὶ τὰς πολιτικὰς δι-
 κας. Ἡ κατὰ τὴν 10 Ἰανουαρίου 1259 γενομένη
 αἰτησίς του εἰσακούσθη· τὴν 28 Μαρτίου ἀπεφα-
 σίπη ὅτι ἀναρρομένης τῆς προσκοθείσης ἀπο-
 κηρύξεως, ἐπετρέπετο τῷ Ἀνδρέᾳ Γκιζῆ νὰ ἐπι-
 στρέψῃ εἰς Βενετίαν, ἵνα υποβληθῇ εἰς ἀνάγκαιν διὰ
 τὰς προκαπιόμενάς αὐτῷ καὶ τῷ υἱῷ του κατηγο-
 ρίας ἐπὶ βίαιότητάς κατὰ τὴν Ἀνδρόν, καθὼς
 καὶ τῶν δι' ἀντειδικαίῳ τῶν παρὰ τῆς δημοκρα-
 τίας ληφθέντων μέτρων εἰς Βενετίαν· πολίτας ἐπι-
 βληθισῶν ζημιῶν ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν οἱ τε-
 λευταῖοι οὗτοι δὲν ἤθελον προεξαγγεῖν μάρτυρας ἰ-

κανοὺς, τότε ἡ ἀπόφασις ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῇ εἰς
 τὴν κρίσιν τῶν δικαστῶν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας δὲν ἐ-
 νεφανίσθη ἐν Βενετίᾳ, ἀποθανὼν τὸ αὐτὸ ἔτος 1259,
 δυναστεύσας ἐν Τήνῳ, Μυκόνῳ καὶ πολλαῖς ἄλλαις
 νήσοις τοῦ Αἰγαίου ἐπὶ 52 ἔτη. Εἰς τὰς ἐλληνικὰς
 του κτήσεις τὸν διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος του υἱὸς
 Βαρθολομαῖος ὁ Α', ἐν ᾧ οἱ νεώτεροι ἕμενον ἐν Βε-
 νετίᾳ. Ἡ περὶ Ἀνδρου δίκη ἀτελείωσε διὰ συμβιβασ-
 μοῦ· ὁ Ἀνδρέας, ὡς πάντες εἶδον, εἶχε πράξει τὸ
 κατὰ δύναμιν ἵνα ἐπαναφέρῃ τὴν νῆσον καὶ πάλιν
 ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς δημοκρατίας, τὴν δὲ περιου-
 σίαν του ἐξώδευσεν εἰς ἐκδουλεύσεις ὑπὲρ τῆς πολι-
 τείας· ἀλλὰ μόλις 21 ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του
 ἐξεδόθη ἡ τελικὴ ἀπόφασις ἐπὶ τῶν δημοθέντων
 χρημάτων του. Τὴν 17 Ὀκτωβρίου 1280 ἀπεφάνθη
 ἡ μεγάλη Βουλὴ, ἵνα δοῦναι τὰ εἰσδημήματα τοῦ
 Ριάλτου ἀπὸ τῆς 14 Νοεμβρίου, ἡμέρας τοῦ ἀγίου
 Μαρτίνου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῷ Ἰερεμίᾳ Γκιζῆ, τῷ
 υἱῷ αὐτοῦ, τῷ Νικολῷ Κυρίνῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς
 δικαιώματα ἔχουσιν ἐπὶ τῆς τοῦ Ἀνδρέα δημοθεί-
 σης κληρονομίας, μέχρι τελείας αὐτῶν ἀποζημιώ-
 σεως, καὶ μόνον ἡ τοῦ πρώτου ἔτους πληρωμὴ ἔ-
 πρεπε νὰ μὲν τῇ πολιτείᾳ, ἀπέναντι τῶν δικαιώ-
 μάτων τῆς. Ἐδῶ βλέπομεν μετὰ τὴν ἐκείνων εἰς τοὺς
 ὁποίους ἐδόθη τὸ δικαίωμα νὰ νέμονται τὸ τελω-
 νεῖον τοῦ Ριάλτου, νὰ παρουσιάζηται κατὰ πρόβτον
 καὶ ὁ Νικολῶς Κυρίνης, ὁ κληρονόμος τοῦ Ἰακώ-
 βου ἐκείνου, ὅστις διὰ πράξεως τοῦ 1243 παρου-
 σιάσθη ὡς ἐπίτροπος, ὦν πιθανῶς καὶ σύζυγος τῆς
 Ἰελίτζας, καὶ δεῖσις προσέτι τὸ 1264 περιεβέβλητο
 τὸ ἀξίωμα βενετοῦ κόμητος τῆς Νάξου. Ἡ Ἰελίτζα
 εἶχεν ἐπικυρωθῆ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἀπονεμηθέν-
 τος αὐτῇ ἡμισίως τῆς Ἀνδρου καὶ παρὰ Μάρκου Β'
 τοῦ Σανούδου, διαδεχθέντος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ
 ἔτους 1262 τὸν πατέρα του Ἀγγελον ἐπὶ τοῦ δου-
 κικῶ ἰθρόνου τῆς Νάξου· ἀλλὰ βραχύτατον χρό-
 νον ἔζησε μετὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν θρόνον τοῦ
 νέου τῆς τιμαριωτικῆς ἐπικυριάρχου, ἀποθανοῦσα
 περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1262.
 Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ἔπρεπε ἡ Κωνσταντι-
 νούπολις εἰς τα νικηφόρα ὄπλα Μιχαὴλ τοῦ Πα-
 λαιολόγου, τοῦ ὁποῦ ὁ στόλος διοικούμενος κυ-
 ρίως ὑπὸ Γενουσησίω ἐπεχειρεῖν ἐπιδρομὰς κατὰ
 τὸν ἀπροφυλάκτων Κυκλάδων, καὶ ἤρρωσε τὴν
 Νάξον, Πάρον, Κέω, Ἀἴμνον, Χίον, καὶ ἄλλας πολ-
 λὰς, κατὰ μικρὸν δὲ ὑπέταξε καὶ μονήρεις τινὰς
 νήσους ὑπὸ βυζαντινὴν πάλιν κυριαρχίαν. Ὁ δούξ
 Μάρκος ὁ Β', μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰελίτζας, ἐδή-
 μευσε τὸ παρ' αὐτῆς κατεχόμενον ἡμισὶ τῆς Ἀνδρου,
 διότι ὁ ἀμεσὸς τῆς κληρονομίας δὲν ἦτο ἐν τῇ γῶ-
 ρα παρών, καὶ αὐτὰ του τὰ κληρονομικὰ δικαίω-
 ματα ἦσαν διοφιλνοικιούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.
 Τὸ τιμαριωτικὸν δικαίον τῆς Ρωμαϊκῆς ὤριζεν, ὅτι
 ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ νόμιμος κληρονόμος ἐντὸς
 40 ἡμερῶν δὲν ἀνταλαμβάνετο τῶν δικαιωμάτων
 του, ἐζημιούτο τὰ εἰσδημήματα τοῦ πρώτου ἔτους·
 εἰ δὲ, ἐν Ρωμαϊκῇ ὑπάρχον, δὲν ἐφαίνετο ἐντὸς
 ἐνὸς ἔτους καὶ μίας ἡμέρας, ἀπεκλείετο, καὶ ἂν ἀ-

πορῶσαι αἰτίαι ἐμπόδιζον τὴν ἐμφάνισιν του, ἐν
 ᾧ ἡ προθεσμία διὰ τὸν διατρίβοντα ἐκτὸς τοῦ
 κράτους τῆς Ρωμαϊκῆς προδιωρίζετο εἰς δύο ἔτη
 καὶ δύο ἡμέρας. Ἀλλὰ τῆς Ἰελίτζας ὁ μόνος κληρο-
 νόμος ἦτο ὁ ῥηθεὶς Νικολῶς Κυρίνης, μετὰ τὸ ἐπί-
 νομον Δουράντας, ὅστις εἶχε τὸ παλάτιόν του ἐπὶ
 τοῦ πεδίου Παναγίας τῆς παγκάλου (Campo S. Ma-
 ria formosa), ὅπου σήμερον ὑφύεται τὸ παλάτιον
 Κυρίνη-Λοτυπάλια (Palazzo Quirini Stampalia).
 Οὗτος εἶχεν ἀποσταλῆ τὸ 1263 παρὰ τῆς δημο-
 κρατίας του ὡς Βάσιλος εἰς Πτολεμαῖδα, τὴν δὲ
 θέσιν ταύτην ἔσχεν ἕως περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐπομένου
 ἔτους· κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Βενετίαν, προσ-
 ωμίσθη εἰς Νάξον, καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ
 δουκῆς Μάρκου τοῦ Β', ἵνα ἀπαίτησῃ δι' ἑαυτὸν
 τῆς Ἰελίτζας τὴν κληρονομίαν, τὸ ἡμισὶ τῆς Ἀνδρου·
 ἀλλ' ἐπειδὴ παρουσιάσθη δύο ἡμέρας μετὰ τὸ τέλος
 τῆς νομίμου προθεσμίας, ἀπήντησεν ἡ δούξ, ὅτι δὲν
 ἐπετρέπετο αὐτῷ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν αἰτησίαν του,
 ἂν καὶ τὸ κατ' αὐτὸν εἶχε τὴν καλὴν θέλησιν νὰ
 ἀπονεμῆ τὸ δικαίον του, καὶ ἐπὶ τέλους τὸν
 παρέπεμψεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν τοῦ
 ὑψηλοῦ τῶν ἡμοτιμῶν δικαστηρίου τῆς Ἀχαΐας.
 Ἀπατηθεὶς εἰς τὰς ἐλπίδας του ἐπέστρεψεν ὁ Κυ-
 ρίνης εἰς Βενετίαν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθη τότε νὰ
 διενεργήσῃ καμμίαν ἀπόφασιν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κατὰ
 τοῦ κρατικῶ δουκῆ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους· ὥστε
 πρὸς ὧραν ἕμενον ἥσυχος, ἐδέχθη τὸ 1268 τὴν
 παρὰ τῆς δημοκρατίας προσφερθεῖσαν αὐτῷ θέσιν
 πρεσβεύει· παρὰ τῆ Γουαλιῆ ἀλλῆ, καὶ ἀντικατέ-
 στησε τὸ 1276 τὸν Βικτῶριον Δολφίνον ὡς Βάσιλος
 τῆς Βυρῖπου ἐπὶ ἐν ἔτος· ἐν τούτῳ τῷ ἀξιώματι
 εἶχεν ἀρκούσαν εὐκαιρίαν νὰ λαμβάνῃ εἰδήσεις περὶ
 τε τῶν τῆς Ἀνδρου ὑποθέσεων, ἧτις τότε εἶχεν ἐ-
 νωθῆ καθ' ὀλιγκλήριον μετὰ τῆς δουκῆς Νάξου,
 καθὼς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐν Αἰγαίῳ πελάγει
 διατρεχόντων. Τότε ὁ αυτοκρατορικὸς μέγας δούξ
 Λικάριος, ἀπὸ βικεντινῆς καταγόμενος οἰκογενείας
 (καὶ ὑπὸ βυζαντινὴν ὑπερσείαν), εἶχεν ἀποσπᾶσει
 νήσους πολλαῖς, μίαν μετὰ τὴν ἄλλην, ἀπὸ τοὺς
 Βενετοὺς αὐτῶν δυνάστας. Ἡ ἐκστρατεία, τὴν ὁ-
 ποίαν Μάρκος ὁ Β', α δούξ Νάξου καὶ Ἀνδρου ἠ
 προσωπικῶς ἐκίνησεν ἐναντίον του, ἕμενον ἔνευ ἀ-
 ποτελέσματος, καθὼς καὶ αἱ προσπάθειαι τῆς Βε-
 νετίας νὰ καταδαμάσωσι τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ὁ Λι-
 κάριος μάλιστα ἔκαμεν ἀπόβασιν ἐπὶ τῆς Νάξου
 καὶ Ἀνδρου· πολλοὺς πειρατῶν ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ,
 οἵτινες αὐτόκλητοι ὑπὸ ἐλληνικὴν ἢ γενουκισίαν
 σημαίαν μετήρουντο τὸ πειρατικὸν ἐπάγγελμα
 εἰς τὰ διὰ τοὺς σκοποὺς των τόσον πρόσφορα ὑ-
 δατα τοῦ Αἰγαίου περὶ τὴν Ἀνδρόν μάλιστα, ἧτις
 ἦτο τὸ κέντρον τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν λοι-
 πῶν νήσων καὶ τῆς Βυβόλιας, ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
 στον τὸ θέατρον τῶν πράξεών των.
 Ὅτε αὐτὸς ὁ Λικάριος κατὰ τὸ 1269 μετὰ τοῦ
 στόλου του ἐβόρθεν εἰς Ἀνδρόν, ὁ φίλος του Ἰωάν-
 νης Δε-λο-Κάβω ἐβρυμούλησε τὰ μετ' ὅσον φορ-
 τωμένα καὶ διὰ τὴν Βυρῖπον προσδιωρισμένα πλοία

Ἰωάννου τοῦ Ἀνδρόλου εἰς τὸ ληστρικὸν καταγώ-
 γιον του, τὴν Αἴνον. Ὁ Δαιμονογιάννης, εἰς τῶν
 προχόντων τῆς Μονεμβασίας, ἔμα δὲ καὶ εἰς πᾶν
 πλέον διαβοητῶν πειρατῶν, ἐλήστυσε τὴν ἡμέραν
 τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου μετὰ τὸν Καρύστου καὶ
 τοῦ ἄρκου τῆς Γεραίστου (Cavo Mantello) τὸν Πέτρον
 Λομβάρδον· κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1271 ἐσυλλέ-
 θησαν τὰ πλοία Ἰωάννου Δε-Νεγροπόντης καὶ Γαλ-
 βάνου Βιτάλη, οἵτινες, καθὼς καὶ ὁ Λομβάρδος, ἐ-
 πλεον ἀπὸ τῆς Βυρῖπου εἰς Ἀνδρόν, ὑπὸ τοῦ Βερ-
 ναρδίνου ἐκ Μονεμβασίας καὶ Μάρκου Ρόσσου πλο-
 σίον τῆς Γλαυκονήσου (Cavalliani), καὶ ὑπὸ Ἰακώ-
 βίνου τοῦ ἐκ Αἰθίου καὶ Ἀνασάλδου τοῦ ἐκ Γενούης
 ὄλας δι' ὄλου πλοσίον τῆς Ἀνδρου· τὸ ἴδιον δυστύ-
 χημα ἠκολούθησε καὶ εἰς τὴν Βόναν, χάραν Σερ-
 γίου τοῦ ἐξ Ἀνδρου, πλοσίον τῆς Γλαυκονήσου
 ὑπὸ τοῦ Δε-λο-Κάβω τὴν 21 Ἰανουαρίου 1275.
 Ἐπὶ τῆς διακίσεως τοῦ Κυρίνη κῆρξεν ἔτι μάλ-
 λον ἡ θρασυτέτις τῶν πειρατῶν, καὶ αὐτὴ ἡ βύβλια
 δὲν ἦτο πλέον ἀσφαλὴς ἀπ' αὐτῶν. Ὀθωλίνοι ὁ ἐκ
 Μεδιολάνων, καθ' ὅδον ἀπὸ Ἀνδρου μεταβαίνων
 εἰς τὴν ῥηθεῖσαν νῆσον, ἐσυλλέθη ὑπὸ τοῦ Ὄβιτζάνου
 ἐκ τῆς Αἴνου· ὁ Μάρκος Ρόσσος ὑπὸ τοῦ ἀνω βυ-
 θέντος Ἀνασάλδου καὶ Ἰωάννου υἱοῦ τοῦ Πέτρου Βάλ-
 βου πλοσίον τῆς θέσεως Περιπέλι (? Barozze), καὶ
 τὸ σιταγωγὸν πλοῖον τοῦ Ἰωάννου Βαρότζη ὑπὸ τοῦ
 Δαιμονογιάννη πλοσίον τῆς θέσεως Παντελένη
 (? Pantelone). Ἡ παρατολμία μάλιστα τῶν ληστῶν
 πρόσθη εἰς τοσοῦτον ὥστε, ὅτε ὁ Ἰωάννης Βόλβης,
 Βενεδικτὸς Φρασκέας, Ματθαῖος Ἰακώβου, Πονιφῆ-
 τιος Δε-Λάντα-Μαρία, καὶ Ἀγγελοῦ Μαρῖνης μετὰ
 τοῦ παρ' αὐτῶν ναυλωμένου πλοίου (coziaria) ἵ-
 σταντο ἠγκυροβολημένοι πλοσίον τῶν παρὰ τὸ Γαῦ-
 ριον σκοπέλων, περιμένοντες τὸν καιρὸν ἵνα πλε-
 ωσωσι ἀπὸ Ἀνδρου εἰς Εἰθόσιαν, ὁ Βουλγαρίνος, εἰς
 τῶν ἐν Αἴνῳ ἐμφωλευθέντων πειρατῶν ἐκ Πίσις,
 ἐπέπεσε κατ' αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐρωτηθέντες διὰ τὰ
 διαβατήρια των ἐφάνερωσαν ὅτι ἦσαν Βενετοὶ ἐξ
 Βυρῖπου, κατεπαύθησεν μετὰ τοὺς πόδας του τὰ ναυτι-
 λικὰ ἐγγράφα, καὶ ἤρπασεν τὰ ὀλίγα μετρητὰ
 χρήματά των. Οὕτως ἡ τοῦ Κυρίνη ἀρμολογία
 παρεῖχεν αὐτῷ ἀρκετὰς δυσχερείας, οὐδὲ ἐπέτρεπεν
 αὐτῷ νὰ συλλάβῃ κατακτατικὰς ἰδέας ἢ τῆς δη-
 μοκρατίας διαταγὴ πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἀρμολογῆ-
 τῶν κτήσεις τῆς (Retlori), ἡ ἀπαγορεύουσα αὐτοῖς
 πᾶσαν ἐπέμβασιν. Μάρκος ὁ Β' κατεῖχεν ἀνευ-
 χλήτως τὴν Ἀνδρόν, ἧτις ὡς καὶ πρότερον ἐπρο-
 μήθευε τὴν Εἰθόσιαν μετὰ πολλὰ τρόφιμα, σίτους,
 οἶνον, τυρὸν καὶ μαλλία· ἀλλ' ὅμα τῆ εἰς τὸν θρό-
 νον ἀναβάσει τοῦ δόγου Ἰωάννου Ἀνδρόλου (1280
 —1289) ἐφάνησαν διὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι κτήσεις τῶν
 Βενετῶν καλλίτεροι καιροί, καὶ ὁ Νικολῶς Κυρίνης,
 βοηθία τῶν πολυπληθῶν φίλων καὶ συγγενῶν του,
 εἰργάζετο πρὸς ἐπανάληψιν τῆς δικῆς τῆς περὶ ἀ-
 ποδόσεως τοῦ ἡμισίως τῆς Ἀνδρου. Ὁ δόγης ἦν
 ἐπιμοῦς πρὸς τοῦτο· τέλος τὴν 12 Μαρτίου 1282
 ἀπεφασίσθη ἐν τῇ μεγάλῃ Βουλῇ νὰ γράψωσι πρὸς
 τὸν δούκα Μάρκον τὸν Β'. Σανούδου, καὶ μάλιστα

κυρίως περί τῆς τοῦ Κυρίνου δικαστικῆς ὑποθέσεως. Ὁ ἡγεμὼν τοῦ Αἰγαίου ἐκλήθη διὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ (29 Σεπτεμβρίου) τοῦ ἰδίου ἔτους, ἵνα ἔλθῃ εἰς Βενετίαν καὶ προσωπικῶς ἢ δι' ἐπιτετραμμένου νὰ δώσῃ λόγον ἐνώπιον τοῦ λόγου τῷ Νικολῶ Κυρίνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐνάγγουσι· εἰ δὲ καὶ δὲν ἐνεφανίζετο, οὔτε ἔστειλεν ἀντιπρόσωπον, ἤθελον ἐφαρμοσθῆ κατ' αὐτοῦ τὰ ὀριζόμενα παρὰ τοῦ νόμου.

Ἡ ἀξίωσις αὐτῆ τῆς δημοκρατίας, νὰ κλητεύῃ ἑαυτὸς κυριάρχῃς ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματός τῆς, ἠδύνατο εἰς τοιαύτην περίπτωσιν κατὰ ταῦτο μόνον νὰ δικαιολογηθῆ, ὅτι θέλωσι τὸν δουκὰ Μάρκον τὸν Β'. ὡς πολίτην τῆς Βενετίας, ἐπὶ τῶν διαπραγμάτων τοῦ ὁποῖου μετ' ἄλλων Βενετῶν αὐτῆ μόνῃ ἀνῆκε ν' ἀποφανθῆ ἀνεκκλητίως· ἀλλ' ἡ αἰτία τοιαύτης ἱετικῆς προσκλήσεως ἦτο ἐτι σπουδαϊότερα· ἡ δημοκρατία ἤθελεν ὥστε τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, ἧτις, ἀφ' οὗ ἐξελήθει ἐν ἀρρενογονίᾳ ὁ οἶκος τῶν Βιλλαρδοίνων, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρίγκηπος Λοδοβίκου Φιλίππου τοῦ Ἀνδεγαυοῦ, περιήλθεν εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν Α' τῆς Νεαπόλεως, ὡς πρίγκηπα τῆς Ἀχαΐας, νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μιστοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς πράγμασι προαισθύναντος ἡγεμόνος. Ἀλλ' ὁ δουὸς Μάρκος, ὅστις ἐκληρονόμησε τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν προγόνων του, δὲν ἦτο ἐκ τῶν φοβουμένων τοιαύτης βίαιας προσταγῆς. Ἀπήνησε μετ' εὐσταθείας τῷ Δόγῃ, ὅτι λαβὼν τὸ κλητήριον θέσπισμα τὸ προσκαλοῦν αὐτὸν εἰς τὴν Βενετίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, ἵνα ἀπολογηθῆ τῷ Νικολῶ Κυρίνῳ, ἀναγκάζεται νὰ ἐξηγήσῃ αὐτῷ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀνδρου δικαιώματά του. Ὁ ἡμέτερος πάππος (Μάρκος ὁ Α'.) ἐκυρίευσεν τὴν Ἀνδρὸν μετὰ τῆς Νάξου καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Αἰγαίου νήσων, αἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὴν δουκίαν Νάξου καὶ Ἀνδρου, εἰς καιρὸν καθ' ὃν κατεκτήθη ἡ αὐτοκρατορία, δι' ἐξόδων του καὶ βοήθειαν τῶν ὀπαδῶν του· ἀφ' οὗ δὲ κατέκτισσε τὰς προμνησθείσας νήσους, περιελήθη τὴν ἀρχὴν ἐπ' αὐτῶν ὁ ἡμέτερος πάππος παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος (Ἰβέρκου τῆς Ἀγγρῆς) ὡς τιμάριον, ἐλευθέρως καὶ μετὰ παρόντας κλεινότητας ἢ πᾶς ἄλλας βραβῶν τῶν τότε ἐν Ῥωμανίᾳ, μὲ πάντα τὰ δικαιώματα, εἰσοδήματα, τιμὰς καὶ δικαιοδοσίας ὅσαι ἀνήκουσι τῇ εἰρημνῇ δουκίᾳ, καὶ ὠρίσθη διὰ τὰς νήσους αὐτὰς ἐνώπιον τοῦ τότε αὐτοκράτορος, τὴν ἔρκον τῆς ὑποταγῆς καὶ τὴν ὀφειλομένην πίστιν, ἐφ' ὅρου ζωῆς· καὶ ποτὲ δὲν ἠνοχλήθη παρὰ τῆς Βενετίας οὔτε παρὰ τινος τῶν τότε δογῶν διὰ τὸν ἔρκον αὐτὸν καὶ τὴν πίστιν. Ὅτε λοιπὸν ὁ κύριος ἡμέτερος πάππος μετὰ τὴν ὀρωμοσίαν ἐκείνην, ὡς προειρήνεται, ἧτις ἐξησφάλισεν αὐτῷ τὴν κτήσιν τῶν εἰρημνῶν νήσων, διέτριβεν εἰς Βενετίαν, ὑπῆρχε συγγενῶς ἐν Βενετίᾳ καὶ ὁ εὐγενὴς ἀνὴρ κύριος Μαρτίνος Δανδόλος, ὅστις ἐκράτει τὴν προμνησθειῶσαν νῆσον παρὰ τοῦ ἡμετέρου κυρίου πάππου, οὗ-

τε παρὰ τῆς πολιτείας, οὔτε παρὰ τινος τῶν τότε δογῶν, κατ' οὐδένα τρόπον, οὔτε ἀγωγῇ κατ' αὐτῶν, οὔτε ἐνόχλησις οἰαδήποτε αὐτοῖς ἐγένετο, ἀλλὰ μάλιστα περιεποιήθησαν αὐτοὺς μεγάλας τιμὰς, καὶ πολλὰς αὐτοῖς ἐδήλωσαν χάριτας περὶ τῆς Βενετίας καὶ ἐν ὄσῳ ὁ αὐτὸς κύριος ἡμέτερος πάππος ἐξῆ, ἐκείνηται εἰρηναίως καὶ ἀνενοχλήτως τὰς ἐπιθέσεις νήσους μετ' ὅλων τῶν προμνησθέντων δικαιοματίων, εἰσοδημάτων, τιμῶν καὶ δικαιοδοσιῶν· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ῥηθέντος ἡμετέρου πάππου, ἐδωκεν ἀσάφως ὁ κύριος ἡμέτερος πατὴρ τὸν ὀφειλόμενον τῆς ὑποταγῆς ἔρκον τῷ αὐτοκράτορι Ῥοβέρτῳ, τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ, καὶ τῷ αὐτοκράτορι Βαλδοῦνῳ, οἵτινες ἐξῶν τότε, καὶ μάλιστα ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἔρκους ὡς καὶ ὁ ῥηθείς κύριος ἡμέτερος πάππος, ὡς προειρήνεται. Μετὰ ταῦτα ὅμως ὁ ῥηθείς ἡμέτερος κύριος πατὴρ (Ἀγγελος), κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Βαλδοῦνου, ὤμοσε τὸν ἴδιον ἔρκον τῆς ὑποταγῆς τῷ τότε ζῶντι ἡγεμόνι (Γυλιέλμῳ Β') τῆς Ἀχαΐας, καὶ ζῶντος αὐτοῦ, εἶχε, ἐκράτει καὶ κατέχευε τὰς ῥηθείσας νήσους εἰρηναίως. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ προῤῥηθέντος κυρίου ἡμετέρου πατρὸς, ὤμοσαμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ὀφειλόμενον τῆς ὑποταγῆς ἔρκον τῷ κυρίῳ ἡγεμόνι ὑπὸ τὸν ἴδιον ἔρκον, ὡς καὶ ὁ κύριος ἡμέτερος πάππος καὶ ὁ κύριος ἡμέτερος πατὴρ, ὡς ἀνωτέρω ἀνεφείραμεν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ἡγεμόνος, ὤμοσαμεν τὸν ἴδιον τῆς ὑποταγῆς ἔρκον, τὴν ὀποιον ὀφείλομεν, τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ Βασιλεῖ (Καρλόμῳ τῷ Α' τῷ Ἀνδεγαυῷ), ὑπὸ τὸν ἴδιον ἔρκον ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη. Καὶ μ' ὅλον ὅτι ἡμεῖς ὑπάρχομεν τιμαριῶται ἐλεηδόμου εἰς τιμὴν τοῦ Κυρίου Βασιλέως καὶ τοῦ Κυρίου ἡγεμόνος, δὲν ἦτο ὅμως παρεπόμενον καὶ ὅτι ἡ θέλησις τῶν ἐκτινέτο μετὰ τῆς ἡμετέρας, ὅτε ἡμεῖς, οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν νῆσον Ἀνδρὸν, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ὀπάροντα ἡμῶν, καὶ ὅτι, ἂν εἴχομεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὰ μετεχειρήθημεν εἰς τιμὴν καὶ μεγαλειότητα τοῦ ἡμετέρου προσώπου καὶ τοῦ κοινου τῶν Βενετῶν, καὶ εἰς παρελθόντας καιροὺς τὸ ἀπεδείξαμεν διὰ τῶν ἔργων ἡμῶν, ὡς τοῖς πᾶσι γνωτόν. Περὶ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἡμετέροις γράμμασι περὶ ἡμῶν λεχθέντων, ὅτι τάχα θαυμάζετε, διὰ τί ἄρα νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν τῇ ἡμετέρᾳ ὑψηλότητι περὶ τῶν δικαιοματίων, τὰ ὅποια λέγετε ὅτι ἔχει τὸ προειρημένον ἡμέτερον κρινὸν ἐπὶ τῆς προμνησθείσης νήσου ἡμῶν Ἀνδρου μετὰ τὴν διανομὴν τῆς αὐτοκρατορίας, περὶ τούτου, μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτούμενην τῇ ἡμετέρᾳ ὑψηλότητι ὑπόληψιν καὶ τὸ ἀνηκόν σέβας, δὲν ἐπερπεν, οὔτε πρέπει νὰ παραθέσω ὅτι· διότι εἰς τὰ μὴ ἀληθῆ δὲν ἠδυνάμεθα οὔτε δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν τῇ ἡμετέρᾳ ὑψηλότητι, καθάσον οὔτε ἐγινώσκουμέν τι περὶ αὐτῶν, οὔτε γινώσκουμέν τι ἐτι καὶ σήμερον (Pacta Ferrariae, fol. 9ῶ. b). Προσθέτει δὲ, ὅτι ἐὰν ἐλάμβανεν ἀπὸ προσώπου δικαιώματα ἀρμόδιου, καὶ ἐπ' ἀληθείᾳ προηγουμένους θεμελιουμένην διαταγὴν, ἦτο ἔπιμος νὰ δώσῃ τὸν ὀφειλόμενον τῆς ὑποταγῆς ἔρκον· ἐπειτα, ὅτι

ἐὰν ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ νῆσος, κατὰ τὸν διαμελισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας, εἶχε κληρωθῆ τῇ δημοκρατίᾳ, ὅτι ἀσμένως ἤθελε τὴν κρατῆσαι ὡς τιμάριον ἐξαρτόμενον παρ' αὐτῆς, καθὼς καὶ παρὰ παντὸς ἐν τῷ κόσμῳ Κυρίου. Περὶ δὲ τῆς κατ' αὐτοῦ ἀγωγῆς ἀπαντᾷ ὅτι δὲν γνωρίζει τινὰ ἔρκον δικαίωμα ἐπὶ τῆς Ἀνδρου, ἀλλ' ὅμως παρουσιάζομένου τινὸς ἀξιώσεως ἔχοντος ἐνώπιόν του, θέλει δώσει αὐτῷ ἀσμένως τὸ δικαίον του. Ἄλλως τε, ὅτι εἶνε πεπεισμένος, ὅτι ἡ Βενετία δὲν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὸν κλητεύῃ τοιοῦτοτρόπως, καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ κατὰ τὴν μετὰ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου συνημολογήθησαν συνθήκην (ἐπικυρωθεῖσαν τὴν 19 Μαρτίου 1277), δὲν θεωρεῖται ἴσος τοῖς ἄλλοις Βενετοῖς, ἀλλὰ συμπαραλήθη τῇ ἰδιαιτέρᾳ συμφωνίᾳ, ὅτι ἡ Βενετία δὲν θέλει νὰ ᾖναι ὑπόλογος ἐὰν αὐτὸς ποτε ἤθελε λύσει τὴν εἰρήνην, ἀρκουσα ἀπόδειξις ὅτι ἦτο τιμαριῶχος ὑποτέλης τοῦ τότε ἐτι ζῶντος ἡγεμόνος. Ὅτι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῶν ὑπ' αὐτῷ λεγομένων ἠδυνάτο τις νὰ ἀναδιψήσῃ τὸ πρωτόκολλον τῆς συνθήκης, ἢ νὰ ἐξετάσῃ τοὺς τότε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα σταλέντας πρέσβεις (Μάρκον Βέμβον καὶ Ματθαῖον Γραδενίγον). Περὶ δὲ τῶν ἀπαντήσεων τοῦ Νικολῶ Κυρίνῳ φρονεῖ ὅτι δὲν ἔχει ὁ εὐγενὴς οὗτος βῆσιμα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Ἀνδρου, διότι κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαρτίνου Δανδόλου, οὔτε ὁ Κυρίνῳ, οὔτε ἄλλος τις κληρονόμος παρουσιάσθη, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὁ πατὴρ του, δυνάμει τοῦ τιμαριωτικοῦ δικαίου τῆς Ῥωμανίας, διέθεσεν ἀλλέως τὰ περὶ τὴν νῆσον. Ὅτι ὅμως δὲν ἐπεται ἐκ τούτου, ὅτι θέλει ν' ἀρνηθῆ αὐτῷ τὸ δικαίον του, ἐτι καὶ σήμερον εἶνε ἔπιμος νὰ τὸ δώσῃ, ὡς παρουσιάσθῃ ἐνώπιόν του, διότι αὐτῷ μόνον καὶ τῷ τιμαριωτικῷ του δικαστηρίῳ ἐναπόκειται ν' ἀποφανθῆ περὶ τούτου· ἐὰν δὲ ἡ ἐκδοθησομένη ἀπόφασις δὲν τὸν ἱκανοποιήσῃ, τότε ἂς κἀμῃ ἔρπεν ἐνώπιον τοῦ ἐπικυριαρχοῦ του, τοῦ βασιλέως Καρόλου. Ἐν τούτοις παρακαλεῖ θερμῶς τὴν δημοκρατίαν ἄλλοτε, ἐπὶ ἀγωγῇ ἀνευ βίας οἰουδήποτε πολίτου, νὰ μὴ ἐρχεται εἰς διενέξεις, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ὡς ἐπακόλουθον ῥῆξιν μεταξύ αὐτῆς καὶ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' αὐτὸ νὰ ζητῆ νὰ περιορίσῃ τὴν ἐξουσίαν του, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὸν προστατεύῃ καὶ νὰ τὸν διατηρῆ εἰς τὰ δικαιώματά του.

Ἡ Βενετία ἐγκατέλειπε τὰ σχέδιά της ἵνα μὴ περιπλεχθῆ εἰς ἐχθροπραξίας μετὰ τῆς Νεαπόλεως, ἐν ᾧ ὁ Νικολῶς Κυρίνῳς, ὅστις ἐν τούτοις δὲν παρητήθη τῶν ἀξιώσεών του, ἀπῆλθε κατ' ἐντολὴν τῆς πατρίδος του τὸ 1283 μετὰ Ἰακώβου τοῦ Τραπεζοῦ εἰς Γενουάν, ἵνα παρατείνῃ τὴν προσυμφωνηθεῖσαν ἀναχωρῆν ἐπὶ τρία περαιτέρω ἔτη. Ὀλίγα ἔτη μετέπειτα· ἐξερρήξα ἐν αὐτῷ τῷ Αἰγαίῳ ἔρις, θεάτρον τῆς ὁποίας κατέστη καὶ ἡ Ἀνδρος ἐν μέρει, καὶ τὴν περιγραφὴν τῆς ὁποίας μεταδίδομεν ἐνταῦθα μετ' αὐτῶν τοῦ Μαρτίνου Σανούδου τὰς λέξεις· « Συνέβη δὲ ἐν ἔτει ἀπὸ Σωτήρος 1286 νὰ ἀρπάσωσιν οἱ πειραταὶ ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ Κυρίου Βαρ-

θολομαίου Γαζῆ ἕνα ὄχρυσον ἐκ τῶν ὀρειοτέρων, καὶ φέροντα τὸ σημεῖον τοῦ ἰδιοκτήτου, καὶ νὰ τὴν μεταβιβάσωσιν εἰς Νάξον, ὅπου τὸν ἐπώλησαν τῷ Κυρίῳ Γυλιέλμῳ Σανούδῳ, υἱῷ τοῦ Κυρίου Μάρκου, δουκὸς τῆς Νάξου καὶ Ἀνδρου. Ὁ Κύριος Βαρθολομαῖος ἐξηγήθη ἐπὶ τοσοῦτον διὰ τὴν αὐτῶν προσηγομένων καταγάλαστων ἕδρην, ὥστε ὀπίστας τὰ πλοῖα ἔσεν καὶ ἂν εἴχεν, ἀπῆλθε μὲ ἐχθρικούς σκοπούς εἰς ἐκπολιόρησιν τοῦ φρουρίου ἐπὶ τῆς νήσου Σύρου· διεῦθνε δὲ τὰς πολιορκητικὰς μηχανὰς του καὶ προσῆγεν αὐτὰς κατὰ τῆς ἀκροπόλεως· ὥστε παρ' ὀλίγον ἐκάρτευσεν αὐτὴν· ἀλλ' ἐδωκεν ὁ Θεὸς καὶ ἐρῆσεν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν εἰς τὴν Μήλον δύο κότεργα καὶ ἐν πλοῖον ἐκ τῆς Ἀπουλίας τοῦ κυρίου Ναρζώτου Δὲ Τουσῦ (Narjoud de Toucy ἢ Narzi di Torzi) ἀρχικανάρχου τοῦ βασιλέως Καρόλου, αἵτινα μετέβαινον διὰ τὴν ἡγεμονίδα τῆς Ἀντιοχείας, τὴν σύζυγόν του (Δουκιαν). Εἰς τὸν στολίσκον τούτου εἶχε δοθῆ διαταγὴ παρὰ τοῦ βασιλέως νὰ περᾶσιν διὰ τῶν χωρῶν τῶν υἱῶν τοῦ Κυρίου Μάρκου Σανούδου, αἵτινες ἦσαν ἐξ ἀδελφῶν του, καὶ νὰ λάθωσιν ἐκεῖθεν τὰς ζωτροφίας, ὅσων ἤθελον τῷ ἔτι νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην· δι' ὃ καθ' ἡν ὤραν ἡτοιμάζετο ὁ στολίσκος ν' ἀποπλεύσῃ ἀπὸ τῆς Μήλου, ἀνέβη εἰς τὸ κότεργον ἡ σύζυγος τοῦ Κυρίου Φραγκίσκου Σανούδου, κυρίᾳ Κασσάνδρα, θυγάτηρ τοῦ Κυρίου Γοδορρέδου Δὲ Τορναί (βαρώνος τῶν Καλαβρύτων ἐν Πελοποννήσῳ), καὶ ἐξέθεσεν εἰς τὴν πλοιάρχου τῶν κότεργων τὰς ἀνάγκας τῆς καὶ τὸν κίνδυνον τοῦ φρουρίου τῆς Σύρου, παρακαλοῦσα αὐτοὺς εἰς βοήθειαν· αὐτοὶ ἐβῆσαν εἰς Ἀνδρὸν, καὶ ἐκείθεν, κατὰ διαταγὴν τοῦ Κυρίου Μάρκου Σανούδου, ὅστις ἐπεμψεν αὐτοῖς καὶ τινὰς ἐκ τῶν στρατιωτῶν του, ἐπλευσαν εἰς Σύρον, ὅπου ἐξέβιβσαν τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Κύριος Μάρκος Σανούδης καὶ ὁ Κύριος Βαρθολομαῖος Γαζῆς ὑπῆγον ἀμφοτέρω εἰς Ἑβρίπον συγγενῶς, ὅπου ἐμεσολάβησαν οἱ Βενετοὶ καὶ τοὺς εἰρηνοποίησαν· οὐχ ἦττον ὅμως δι' αὐτὴν τὴν περὶ ὄσου ὑπόθεσιν ἐδαπάνησαν ἀμφοτέρω τὰ μέρη πλέον τῶν 30,000 βαρῶν σολιδίων. « (Marino Sanudo, istoria di Romania fol. 6. a.). Ὁ Σανούδης ἐπιφέρει ὡς μάρτυρας τοῦ ἐπιστοδίου τούτου ἐν τῆς τῶν νήσων ἱστορίας, ἧτις μᾶς ἐνθυμίζει τοῦ Γασσῶν τὴν seculia garita, τὸν ἴδιον δουκὰ τῆς Νάξου Μάρκον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ δουκὸς καὶ ἴδιον αὐτοῦ ἐξ ἀδελφῶν Μαρτίνου Σανούδου (κύριον τῆς Ἀντιπάρου, καὶ ἐπὶ τινὰ καιρὸν κατὰ τὸ 1270 εἰσαγγελέα τοῦ ἁγίου Μάρκου), καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν πλησιεστέρων αὐτοῦ συγγενῶν καλοῖς καὶ αὐτοῖς τοῖς κατοίκους τῆς Ἀνδρου, ἐτι δὲ καὶ τὸν ἐκ Γενουᾶς Κύριον Ἀνδρέαν Γαυφόρον (*). Ἐξ αὐτῆς

(*) Ὁ ἴδιος Ἀνδρέας Γαυφόρος ἐκ Γενουᾶς ἦτο κατὰ τὰ πρῶτα τῆς ζωῆς του ἔτη εἰς τῶν πλέον διαβόητων κατὰ ἐλασσαν ληστών, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ματῆρχοντο εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας τὸ τοσοῦτον επικερδῆς πειρατικὸν ἐπάγγελμα· ἦδη κατὰ τὸ 1206 ἔτος ἦτο ὀνομαστός, καὶ ἔφερε μάλιστα τὰς Βενετοῖς μεγάλας ζημίας· διετέλει δὲ, ὡς καὶ ὁ ἕτερον γνωστὸς ἀδελφὸς του Στέφανος, ὑπομνησθεῖς τῶν Βυζαντινῶν.

ὅπως τῆς διηγήσεως βλέπομεν, ὅτι οἱ δούκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐνίοτε εἶχον τὴν ἐδραν των ἐπὶ τῆς Ἀνδρου, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἔκτοτε προσέθηκον εἰς τὸν τίτλον αὐτῶν « ΤΗΣ ΝΑΣΟΥ », καθὼς καὶ οἱ μεγάλοι δούκες τῶν Ἀθηνῶν πολλάκις ἤλλαζον, ἐδρούντες ποτὲ μὲν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀθηνῶν, καὶ ἄλλοτε ἐν τῇ Καθμείᾳ ἐν Θήβαις.

Ὁ δὲ δούξ Μάρκος ὁ Β' ἐδίσταζε νὰ εἰσκούσῃ τοῦ Κυρίου τὰς ἀπαιτήσεις· ὅθεν οὗτος ἐπειράθη ν' ἀπολύσῃ ἐκ νέου τὸ ἀζώμιμα Βαλλου ἐν Βυβλίᾳ, ἐπὶ βεβαίᾳ ἐλπίδι, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἤθελε φθάσει τὸν σκοπὸν του ταχύτερον· ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ἐξελέχθη, οὔτε ὁ υἱὸς του Μαρφαίος, ἀντ' αὐτῶν δὲ κατέστη ὁ Μάρκος Μιχιέλης τοποτηρητῆς τῆς δημοκρατίας ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῆς οὐσιγενείας Κυρίνη ἐματαιώθησαν ἀπεναντι τοῦ πολιτεύματος τῆς δημοκρατίας, ἀπεργούσης πάσης ἐπιμεθείας ἐλατ'. Ἐξ ἐναντίας ὁ Νικολῶς ἀπέβη τὸ 1290 ὡς δῆμαρχος εἰς Παταύιν, καὶ ἐν ἔτος μετέπειτα ἀπεστάλη ὡς φρούραρχος τῆς Μεθώνης καὶ Κορώνης ἐπὶ δύο ἔτη. Τότε ἐνόμισε ὅτι ἦτο πλέον ἀρμόδιος καιρὸς νὰ τελειώτῃ τὴν περὶ Ἀνδρου διαφοράν δι' ἀποπέρας συμβιβασμοῦ μετὰ τοῦ δουκὸς Μάρκου τοῦ Β', καὶ ἔδωκε πρὸς αὐτοῦ μεσιτείας πληρεξουσιότητα τῷ Νικολῷ Ἰουστινίανῳ, ὅστις τὸ 1291 διεδέχθη τὸν Μιχιέλην ὡς Βασιλεὺς τῆς Εὐρώπης (1291—1293). Ὁ δούξ, ὅστις καθὼς ἐγνώριζε τὴν ἐπιβόρην τὴν ὁποίαν εἶχε, καὶ τὴν ὑπόληψιν τῆς ὁποίας ἀπέλαυνεν ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐπέθυμε εἰς τὰς τότε ἐπικρατούσας κρίσεις περιστασίας νὰ ἔχη παντὶ τρόπῳ τὴν φιλίαν τῆς δημοκρατίας, ἐνέδωκε λέγων, ὅτι ἡ δῖνα τοῦ ἐνόμιζε νὰ ἐνεργήσῃ ὥστε ὁ Κυρίνης νὰ ἀπολέσῃ πᾶν δικαίωμα του, ὅτι τὸν ἐπεσκέρθη ἐπιστρέφειν ἐκ Πτολεμαίδος, ἐὰν ὁ δούξ ὑπερβαίῳν ἀνεχώρει καὶ δὲν εἶδεν αὐτῷ συνεντεύξασθαι οὐκ αἰρίαν, μέχρις οὗ παρελθῆναι ἢ παρὰ τοῦ νόμου ὠρισμένην προθεσμίαν· διότι οὕτω ποτὲ ἐδολεῖσθη καὶ Γοδοφρέδος ὁ Α' Βιλλαρδουίνος τὸν ἐπίδοξον διαδοχὸν Γουλιέλμου τοῦ Α' Καμπλιέτου, καὶ ἀρνήσας τὴν κληρονομικὴν του ἀρχήν· ἀλλ' αὐτὸς εὐνοεῖσθαι ἔργον, « διότι ὁ Θεὸς δὲν τὸ θέλει νὰ ζημιωθῇ ὁ Κυρίνης τὸ δίκαιόν του ἐὰν ἔχη τοιοῦτον », δὲν θέλει νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας. Ὅθεν συνειδέσθη διὰ τοῦ Ἰουστινιάνου, ὡς δικαιοῦ τοῦ, μετὰ τοῦ Νικολῶ Κυρίνη, καὶ ὑποσχέθη νὰ πληρώσῃ αὐτῷ πρὸς ἐξαγορὰν διὰ τὸ ζῆμισυ τῆς Ἀνδρου 5,000 βαρελίας λίρας ἐντὸς πέντε ἐτῶν. Ὁ Μάρκος ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὁ Κυρίνης παρήλθη διὰ παντὸς τῶν ἐπὶ τῆς νήσου δικαιομάτων του καθ' ὅλοκληρίαν. Ἢ Ἀνδρος ἔμεινε ἔκτοτε ἠνωμένη μετὰ τῆς δουκίας τῶν Σανούδων τῆς Νάξου.

Τοῦ Νικολῶ Κυρίνη τὰς περαιτέρω τύχας νὰ ἀ-

τιῶν. Κατὰ τὸν Οκτώβριον τοῦ 1308 ἐπέστρεψε εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ συνυπέγραψε τὴν περὶ τῆς θανάτου τοῦ δουκὸς Ἀθηνῶν Περδίκου Β' ἢ ἢ Ροχίου πρᾶξιν μετὰ τὰς λέξεις « Αὐτῷ Βασιλεῖ »

κολουθήσωμεν δὲν εἶνε ἐνταῦθα ὁ ἀρμόδιος τόπος· τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νὰ εἰπωμεν, ὅτι τὸ 1294 ἐκυβέρνησε ὡς ναύαρχος τὸν βενετικὸν στόλον κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὸ 1296, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαλύσεως τῆς μεγάλης Βουλῆς, ἐνέμεινε ἐν αὐτῇ, κατέπειτα δὲ μετὰ πολλῶν ἄλλων μελῶν τοῦ κρατικοῦ τοῦ οἴκου περιεπλέχθη εἰς τὴν τοῦ Βοσπορίου τοῦ Τραπεζίου συνωμοσίαν, καὶ ἐξωρίσθη μετὰ τῶν λοιπῶν στασιαστῶν τὸ 1310· ἀπέθανε δὲ ὑπέργηρος εἰς τὴν ἐξορίαν· οἱ ἀπόγονοί του, οἵτινες μετέπειτα ἀπέκτισαν κατὰ μικρὸν τὴν νήσον Ἀστυπάλαιαν, ἐν μέρει ἐκ κληρονομίας καὶ ἐν μέρει ὡς τιμάριον παρὰ τῆς δημοκρατίας, εἶνε οἱ σήμερον ἐτι σωζόμενοι Κόμητες Κυρίνη-Λιτυπάλαια (Quirini-Diaporalia) ἐν Βενετίᾳ.

Οἱ δούκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διέτριβον καὶ μετὰ ταῦτα κολλάκις ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀνδρου, ἢ δὲ νήσος ἦτο ἐναλλάξ μετὰ τῆς Νάξου ἐδρα τῶν Σανούδων· ἐκεῖ π. γ. ἐξέδωκε τὴν 4 Μαΐου 1336 ὁ δούξ Νικολῶς ὁ Α' Σανούδος· πρᾶξιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐδωρήσατο Φραγκίσκῳ τῷ Γοττάρδῳ ἐκ Βοωνίας δυνάστη τῆς Κύθου, τὸν πύργον ἢ Ἀρα (La Punta) ἐπὶ τῆς Θήρας, καὶ διαφόρους δουλοπαροίκους ἐπὶ τῆς Θήρας καὶ Φολεγάνδρου.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1384 ἔμεινε ἡ Ἀνδρος παρὰ τῆς νησιωτικῆς δουκίας· ἔλαβε μέρος εἰς πάσας τὰς τύχας αὐτῆς, οἱ δὲ δυνάσται τῆς ἠνωμαζήσαντο « τῆς δουκίας Νάξου καὶ Ἀνδρου πιστοὶ κυριάρχου ». Τὸν ἐπὶ τῆς νήσου ἰδρυθέντα λατινικὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον λέγεται ὅτι κατέειχε τὸ 1272 ὡς ἱεράρχης Ἠλλάκιδος ὁ ἀπὸ Καρμηλιτῶν, οὗτινος γίνεται μνηστὴ ἐν τινι παρὰ τοῖς Λυγουστιναιοῖς ἐν Βατισεβώνη σωζομένῳ συγγραμμάτιῳ, καὶ ὅστις δύο ἔτη μετέπειτα ἔλαβε μέρος ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Λουγδοῦνου συνόδῳ· ἀλλ' ἡ εἰδήσις αὕτη εἶναι ὅπως ἐσφαλμένη, διότι ὁ Ἠλλάκιδος κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἐποχὴν ἦτο ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῷ βυβαίῳ τῆς Νεαπόλεως Ἀνδρίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔζη ἐτι περὶ τὸ 1290. Ἐξ ἐναντίας γνωρίζομεν ὡς πρῶτον ἐπίσκοπον Ἀνδρου Ἰωάννην τὸν ἐξ Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐκ Βοωνίας, εἰς τὸ τάγμα ἀνήκοντα ὡσαύτως τῶν Καρμηλιτῶν, τὸν ὁποῖον ἐχειροτόνησε Νικολῶς ματροπολίτης Ἀθηνῶν τὴν 14 Ἀυγούστου 1345 ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Εὐρώπης ὡς ἐπίσκοπον Ἀνδρου. Αὐτὸν διεδέχθη ἔπειτα Νικολῶς τις, ὅστις πρέπει νὰ ἀπέθανε περὶ τὸ ἔτος 1376, διότι ὁ πάππας Γρηγόριος ὁ ΙΑ' ὠνόμασε τὴν 16 Ἰουνίου τοῦ ἰδίου ἔτους Βενέδικτον τὸν Εὐρώπης ἐπίσκοπον Ἀνδρου, καὶ εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἐκαιοποίησε τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸ τάγμα τῶν Μινωριτῶν, εἰς τὸν ματροπολίτην του, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν. Ὁ Βενέδικτος ἦτο σύγχρονος τοῦ πρώτου νέου δυνάστου τῆς Ἀνδρου, τοῦ δουκὸς Πέτρου Ζίνου, καὶ ἀπέθανε τὸ 1396. Ἐν καὶ ὁ Εὐρώπης ἀναφέρει (Alphabet. Augustinian. Tom. II. p. 75. b.) ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Φραγκίσκου τὴν 24 Σεπτεμβρίου 1390 ἐβίβη ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου Ἀνδρου ὁ Λυγουστιανὸς

μοναχὸς Νικηλλος ὁ ἐκ Σαβινικῆς, ὁ ἰσχυρισμὸς ὅμως οὗτος ἀνοιρεῖται οὐ μόνον διὰ τῆς τοῦ χρόνου βραχυτύτου, καθ' ὃν τέσσαρες ἐπίσκοποι τοιοῦτοτρόπως ἤθελον διαδεχθῆναι ἀλλήλους, ἀλλὰ μάλιστα διὰ τοῦ περιστατικοῦ, ὅτι ὁ Βενέδικτος μόλις τὸ 1396 πιθανὸν νὰ ἀπέθανε. Μετὰ τὸν Εὐρώπης δὲ καὶ Λε Κυιὸν (Le Quira) νὰ παραδεχθῆ τις δύο ἱεράρχης τοῦ ἰδίου ὀνόματος φηίνεται ὅπως ἀσυμβίβαστον, διότι, ὡς εἶνε ἀποδεδειγμένον, οἱ δύο ἐκεῖνοι λεγόμενοι ἐπίσκοποι Ἀνδρου, ἦσαν ἐπίσκοποι τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀνδρίας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς τοῦ Οὐγγέλλου συγγραφῆς. Ughelli, Italia sacra. p. 1256).

Ἢ Ἀνδρος κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὑπέφερε πολλὰς ἀναστατώσεις. Ὅτε ὁ μέγας ἀρχιναύαρχος Ρογγέριος Δὲ Λιούρια (Ruggiero de Iuria) ἐπέχειρσε τὸ 1292 ἐπιδρομὴν εἰς Ῥωμανίαν, ὑπέφερε μετὰ τῆς Λέσβου, Ἀλήμου, Κύθου, Τήνου καὶ Μυκόνου καὶ αὐτὴ ἡ Ἀνδρος τὰς ἐρημώσεις τῶν Καταλάνων. Εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος, καὶ μάλιστα περὶ τὸ 1303, τὸ Αἶγαίον ἦτο τὸ θάκτρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Τοῦρκαι πειρατὴ ἡγεμόνος τῆς μικρῆς Ἀσίας, οἱ δυνάσται τῆς Ἰωνίας (Aidin), Καρίας (Mendesché), Παισιδίας (Hamid) καὶ ἄλλοι διέπραττον ληστρικάς ἐπιδρομὰς. Τὰ σέβδια αὐτῶν ἀπησχόλου Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν νεώτερον, ζῶντος ἐτι τοῦ ἡμιώνμου του πάππου, πρὸς κατάκτησιν τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὀλίγον βίβια ἐδικαιοῦντο διὰ τὴν τότε ἀκροφαλῆ θέσιν τῶν Κυκλάδων. Οἱ Καταλάνοι τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τὸν τότε ἀρχηγὸν των Δὸν Ἀλφόνσου Φαδρίκον τῆς Ἀραγῶνος, συντέλεσαν ὄχι ὀλιγώτερον τῶν ἀπίστων Σελδούκων ἵνα ἀναστατώσωσι καὶ ἐρημώσωσι τὰς ἄλλοτε τόσο ἀνθηρὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἀρπάσαντες μάλιστα, παραδείγματος χάριν, κατὰ τὸ ἔτος 1317 περὶ τοὺς 700 αἰχμαλώτους ἀπὸ τῆς Μήλου. Οὐμάρ, ὁ ἡγεμὸν τῆς Ἰωνίας (Aidin) ἐλαφροαγόνησε 1325 πλοῖα καὶ νηῆτους τῶν δυναστῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἢ τότε ἐναντίον του συμφωνήθησαν ἑνώσις, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει μέρος καὶ ὁ δούξ τῆς Νάξου Νικολῶς, ὅστις διεδέχθη τὸν πατέρα του Γουλιέλμου τὸν Α', μετὰ τῆ 1321 καὶ 1324, ἔμεινε ἀνευ ἀποτελέσματος. Ἢ ἀποτυχία τοῦ ἐπιχειρήματος συνέτεινε μόνον εἰς ἀύξησιν τῆς θρασυτικότητος τοῦ βαρβάρου, ὅστις μάλιστα ὀλίγον μετέπειτα καὶ τὸν τίτλον ἀκόμη ἤξει ἡγεμόνος τῆς Ἀχαΐας, καὶ ἐγένετο θαλασσοκράτωρ ἐν τῷ Αἰγαίῳ παρθῶν τὰς νήσους, δεῖνως. Μόλις κατεστέρησε τὸ 1345 παρὰ τὴν Σμύρνην ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοῦ ἐνωθέντων σταυροφόρων, ὅτε ὀλέθριος λοιμὸς, ἢ πανώλης, ἦτις ἀπὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν διέτρεχεν ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐθανάτωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ 8/9 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, εἰσῆλθε καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τρομακτικότητος ἤρπασε θύματα ἀπειρα. Οἱ κάτοικοι, ὑπὸ τῶν ἐχθρικών εἰσβολῶν ἤδη ἀρκετὰ ἀποδεκατισθέντες, ἐχωνεύοντο ἐτι ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον· καὶ ἵνα μὴ ἐρημωθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου αἱ ἄλλοτε ἀνθηρὰ νήσοι

καθ' ὅλοκληρίαν, ἔπρεπε νὰ γίνωσι νέοι ἀποικισμοί. Ἀλλ' οἱ δούκες τοῦ Αἰγαίου Πελάγους δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν μετὰ τὰ περιορισμένα των μέσα νὰ κερδήσωσι νέους ἀποίκους διὰ πάσας τὰς ὑπὸ τὴν προστασίαν των νήσους, ὅθεν ἡ διανομὴ αὐτῶν εἰς τινὰς τῶν ἐπικρατεστέρων τιμάριωτων, ἐβρίνετο ὅτι ἡ ἕλεν εἰσθαι συντελεστικωτέρα εἰς τὴν παραγωγὴν των. Τοιοῦτοτρόπως κατὰ τὸ 1344 ἐδόθη ἡ νῆσος Μήλος παρὰ τοῦ νέου δουκὸς Ἰωάννου τοῦ Α', τοῦ διαδεχθέντος τὸ αὐτὸ ἔτος τὸν ἀπαιδὰ ἀδελφόν του Μάρκον ὡς τιμάριον, καὶ πέντε ἡμέρας μετὰ ταῦτα, τὴν 20 Ἰουλίου, ἐδόθη ἡ Σίφνος ὡς τιμάριον τῷ Βερτουκίῳ Γριμάνῳ, ὅστις ὅμως ποτὲ δὲν ἐφθάσε νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς νήσου του, διότι ἀπὸ τοῦ 1307 τὴν εἶχεν ἀρπάσει ἡ ἰσπανικὴ οἰκογένεια τῶν Δὲ Κορώνια· ἐπίσης καὶ ἡ Ἀνδρος ἐπέπερωτο ἐντὸς ὀλίγου νὰ χωρισθῆ διὰ παντὸς ἀπὸ τῆς δουκίας τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ ὑπὸ ἰδιαιτέρους δυνάστας νὰ ἐπανερῆ τὴν εὐπορίαν ἐκεῖνην τὴν ὁποίαν ἀπέλασε διχρούσης τῆς τελευταίας ἑκατονταετηρίδος.

Ὁ οἶκος τῶν Δανδάλων, τοῦ ὁποίου μέλη τινὰ ἐκ τῆς κυρίας γραμμῆς ἀπωκίσθησαν εἰς Ἀνδρον, ἀφ' οὗτο ὁ Μαρτίνος ἐκέρδησεν ἐκεῖ τὴν ἡγεμονίαν, δὲν ἐπειράθη ποτὲ νὰ κέρουσι ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς νήσου αὐτῆς. Μάρκος Δάνδολος, ὁ μετὰ τοῦ Πέτρου Ναυαγέρου τὸ 1275 διατελέσας σύμβουλος παρὰ τῷ Βασιλῶ Νικολῶ Κυρίνη εἰς Εὐρώπην, ἐγράφετο μὲν κατὰ τὴν παρὰ τῶν συγγενῶν του ποτὲ κατεχομένην νήσον Μάρκος τῆς Ἀνδρου (Marco d' Andree), ἀλλ' οὔτε αὐτὸς, οὔτε οἱ ἀδελφοὶ του διεφιλονέκησαν ποτὲ τὴν ἐπ' αὐτῆς κυριότητα εἰς τοὺς Σανούδους τῆς Νάξου. Ἀνδρέας Δάνδολος, ὁ ἀναβὰς μετέπειτα (1343) ὡς δούξ τὸν βενετικὸν θρόνον, ὁ πλείστου ἀξίος τῆ πατρίδι αὐτοῦ, τῆς ὁποίας καὶ πρῶτος ἱστοριογράφος γενόμενος ἐπέθανε τὸ 1354, εἶχε λάβει τὴν 31 Μαΐου 1330 ὡς τιμάριον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς (κατὰ τὸ 1402 ἐκλείψαντα) ἀπογόνους του τὴν Πατρόκλου γῆσον, τὴν λεγομένην Γαίδουρονίσιον. Ὁ καλὸς τῆς νήσου ὄρμος παρεκίνησε τὴν δημοκρατίαν νὰ ὀχυρώσῃ αὐτὴν κατὰ τῶν ἐρημώσεων τῶν πειρατῶν, καὶ ὁ νέος ἰδιοκτητῆς υπεχρεώθη παρὰ τῆς πολιτείας νὰ κτίσῃ ἐπ' αὐτῆς ἐντὸς δύο ἐτῶν πύργον ἰσχυρόν. Ἰωάννης Εὐρώπης Δάνδολος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκατασταθῆ εἰς Ἀνδρον, ἀφῆκεν ἐκτὸς ἄλλων πέντων τὸν Μάρκον (περὶ τὸ 1324) εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Βενετία ἔδωκε τὴν ἀδειαν τὴν 14 Ἰουλίου 1364 νὰ καμῆ ἐξαγωγὴν ἀπὸ τῆς Εὐβοίας 400 βενετικῶν κοιλῶν αἰτίου κατ' ἔτος διὰ τὴν Ἀνδρον, ὅπου ὑπῆρξε παντελὴς σίτου ἔλλειψις· ὡστὲ ἐν τῷ πρό ἑκατὸν ἐτῶν ἡ Ἀνδρος ἐπῆρουθῆεν τὴν νήσον τῆς Εὐβοίας μεσῆτον, ἠναγκάζετο τότε νὰ λαμβάνῃ ἀπὸ τὰς βενετικὰς νήσους τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαζα· ἔως ἐκεῖ τὴν εἶχον καταναθῆσαι αἱ ἐρημώσεις τῶν βαρβάρων. Εἰς τὴν γῆραν αὐτοῦ Φραγκοῦλαν ἀπεστάλη ἀπαύτως διάταγμα τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ ἡμερομηνίαν

τόν σιδηρῶν ζυγῶν τοῦ πολιτικοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς στασιμότητος.

Ἰνθερος δὲ δεικνύεται καὶ ἱποτικῆ ὑπέρμαχος τῆς δακτικῆς ἐθνικότητος, εἰς ἧς τὴν ἱστορίαν, τὴν ποίησιν καὶ τὰ δικαιώματα ὠραίας σελίδας ἀπιορῶν οὐχ ἦντον δὲ ἐνθουσιωδῶς ὑπεραγωνίζεσθαι καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἦν ἀγαπᾶ περιπαθῶς καὶ ὡς ἀρχαίαν κοιτίδα τοῦ γένους τῆς, καὶ ὡς μέλος, ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων, τοῦ κοινοῦ καὶ μεγάλου γένους τῶν χριστιανῶν τῆς ἀνατολῆς, καὶ ὡς τὴν δικαιοδικὴν μήτέρα παντός πνεύματος εὐγενούς καὶ πεπαιδευμένου.

Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἡ ἔγραψε τὴν Ἑλλάδα ὑμνοῦσα καὶ τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμοισα προλήψεις, περιορίζεσθαι ἀναστέροντες τὴν περὶ Ἑλληνικῆς ἐθνικότητος πραγματείαν αὐτῆς, ἦν ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἑλβετικῇ ἐπιθεωρήσει τοῦ Ἰανουαρίου καὶ φεβρουαρίου τοῦ ἐνεστώτος ἔτους. Ἐν αὐτῇ μνημονοῦει μετὰ πλείστων ἐπαίνων τῶν ἀξιολόγων ἔργων τοῦ Κ. Ζαμπέλιου, καὶ μετ' αὐτοῦ πολεμᾷ τὴν ἀτοπον ἰδέαν δυτικῶν τινῶν συγγραφέων, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξηχειώθη παραδελθὼν τὸν χριστιανισμόν, ὡς ἂν ἦν δυνατὸν ἢ ἀληθῆς θρησκεία, ἢ ποδηγετούσα τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τῆς προόδου τὸ στάδιον, αὐτὴ γὰρ τὸ ἐξηχειώθη, καὶ μεταξὺ ἄλλων ἀποδείκνυται ἐπικαλεῖται τὰ ἔξοχα ἔργα τῶν πνευματικῶν πατέρων τῶν πρώτων ἐκκτοντατηρίδων, ἀναφέρουσα τὸ περὶ αὐτῶν πολυμαθῆς σύγγραμμα τοῦ καθηγητοῦ Κ. Κοντογιάννου.

Ὁμοίως δ' ἀνθιστάμενη κατὰ τῶν ἀνυποστηρικτῶν παραλογίων τοῦ Τυροῦ Φαλμεράιερ, ὅστις ἐν Ἑλλάδι οὐδαμῶς εὐρίσκει Ἕλληνας ἀλλὰ μόνον Πλάβους, ἀναλβει τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συγγράμματα τοῦ Κ. Κ. Παπαρήγοπουλου, καὶ πολλοὺς ἀποδίδουσα ἐπαίνους εἰς αὐτοῦ τὴν εὐγλωττίαν τῆς ἔκφρασεως, τὴν ἐμβριθεῖαν τῆς ἰδέας, τὴν ἱστορικὴν σπουδαιότητα καὶ τῶν κρίσεων τὴν μετριοπάθειαν, καὶ συγκεφαλαιούσα τὰ ὑγιέστερα περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν νῦν Ἑλλήνων ἱστορικὰ περίσματα, ἀποδεικνύει ὅτι οὐ μόνον διετήρησαν καὶ ἐπέβαλον μάλιστα εἰς τοὺς παρ' αὐτοῖς ἀποικισθέντας ἄλλους λαοὺς τὸν ἐθνισμόν αὐτῶν, ἀλλὰ ὅτι καὶ τὸν ἐθνικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα γνήσιον διετήρησαν, ἰδίως δὲ τὴν διακαῆ ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἧς γενναία ἔκφρασις ἦσαν αἱ συνεχεῖς αὐτῶν ἐπαναστάσεις ἐφ' ὅλου τοῦ διαστήματος τῆς ξενικῆς δυναστείας, ὁ ἀνεξάρτητος καὶ ἠρωϊκὸς βίος τῶν ὁρεσιβίων κλεπτῶν, καὶ ἧς κορόμφωμα καὶ στέφανος ὑπῆρξεν ἡ ἑλληνικὴ ἐπαναστάσις, πρὸν συγχρόνως τῶν τε φιλελευθέρων αἰσθημάτων καὶ τῆς πρὸς πολιτισμὸν τάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τοιαῦτα φρονεῖ, καὶ τοιαύτως ὑπὲρ Ἑλλάδος καὶ Ἑλλήνων διαδίδει ἰδέας ἡ ἐπίσημος αὐτῆς συγγραφεὺς, ἡ ἔνδοξος θυγάτηρ ἡγεμόνων, ἧτις ἐπισημαίει μεταξὺ ἡμῶν, ἅπασας ὁ φιλολογικὸς κόσμος

τῇ προσφέρει φόρον θαυμασμοῦ καὶ εὐφημιῶν ἢ μείρι δὲ εἰς αὐτὸν ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ φόρον ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

ΚΑΡΚΙΝΟΣ καὶ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ.

Διήγησις ἱστορικῆ.

— 000 —

Δὲν ἀξίω ὅτι προσφέρω πρὸς τὸν ἀναγνώστην ὀλόκληρον ἱστορίαν παθολογικῶν παρατηρήσεων ἢ καὶ τῆς περὶ τὴν ἱατρικὴν πείρας καὶ προόδου μου ἀπλῶς μόνον περιγράφω τὰς ἀξιολογωτέρας τῶν σκεπῶν εἰς τὰς ὁποίας περὶεβήθη (*). Δὲν οὐκ ἐστὶν ὡς ἱατρός, οὐδὲ ὡς φιλόσοφος πραγματεύομαι ἀλλὰ μόνον ὡς ἀνθρώπος οἰκτεῖρων τὸ γένος μου διὰ τὰς συμφορὰς του, περιγράφω ἀσυνεχῆτις ἀλλὰ μετ' ἀκριβείας τινὰ τῶν γεγονότων ὅσα βαθύτερον ἐνετυπώθησαν εἰς τὴν καρδίαν μου.

Ἀνίστασθαι ὑπάρχει γνώμη ὅτι αἱ γυναῖκες ἀντίχουσι πλέον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς λύπας, καὶ ὅτι κατὰ τοῦτο ἔλαβον ἐκ φύσεως ἀπεκράμμιλλον γενναϊότητα. Τὴν Ὀλβίαν, τῆς ὁποίας τὸ βῆρος καταβάλλει τὸν ἀνδρα, ἡ γυνὴ φέρει εὐκολώτερον, διότι εἶναι μᾶλλον νευρική καὶ μᾶλλον εὐλύγιστος. Γεννηθεῖσαι ἵνα γίνωσι μητέρες, αὐταὶ εἰς τὰς ὁποίας ὁ θεὸς ἀνέθετε τὴν φροντίδα τῆς μεταδόσεως τῆς ζωῆς, καὶ τίττουσαι ἐν ὀδύναϊς, ὑπομένουσι καρτερικώτερον καὶ τοὺς ὀξυτέρους πόνους. Ἀποδείξεις δὲ ἔστω ἡ πυρούσα ἱστορία. Ὅσοι τῶν ἀναγνωστῶν, ἔχοντες μεγίστην εὐαισθησίαν, δὲν ὑπερέρουσι νὰ ἴδωσι κατὰ πρόσωπον τὰ ἀνθρώπινα παθήματα, τὴν φρίκην ἢ καὶ τὴν ἀηδίαν αὐτῶν, ἄς ἀποστρέψωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς σελίδας ταύτας, ἔστω πάντα μὲν εἶναι ἀληθινὰ, ἀλλὰ καὶ πάντα τρομερὰ ἢ καὶ ἀποτρόπαια. Αἱ ἀνδρικώτεροι ἄρα ψυχαὶ ὅσα ἴδωσι θέαμα περιεργότατον, καὶ ὅσα θαυμάσῃσι τὸ μέγεθος τῆς καρτερίας καὶ τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως μεμιγμένα μετὰ σπανίας ἀγάπης.

Ἡ Κυρία Α. . . ἐξ εὐγενῶν καὶ εὐγενῆ ἔχουσα σύζυγον, ἔπαυσε πρὸ πολλῶν μηνῶν πάθος σύνθησις εἰς τὸ γυναικεῖον φύλον εἶχε καρκίνον εἰς τὸ στήθος. Τῆς κυρίας ταύτης ἐγὼ ἦμην ὁ ἱατρός, καὶ μετὰ βαθείας Ὀλβίως ἐβλεπον τὸ ὠραῖον αὐτὸ πλάσμα, οὐ-τινος ἢ γλυκύτης ἦτο ἀγγελικῆ, τικτό-μυθον ἡμέρα τῆ ἡμέρα. Γνωστὸν μετὰ πάσης ταχυτήτος ἡ μάστιξ αὐτῆ σπαράττουσα τὸ ὄμμα, καὶ

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΑ. Ὁ συγγραφεὺς τῆς ἀνωτέρω διηγήσεως, ὡς καὶ τῶν ὀσφύλλων τῆς ὁποίας προσηγορεύσαμεν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν « Ἡμῶν θυγάτηρ » καὶ « Ὁ ὑποκοινωτικὸς, » ὑπέθετε ἄγγλος ἱατρός, ὅστις μεταβαλὼν τὰ κύρια μόνον ὀνόματα ἐξωγράφει ὁμιλιαστικῶς εἰκόνας τοῦ ἰδιωτικοῦ τῶν Ἁγγλῶν βίου, διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων καὶ μετὰ πλείστης περιπαθείας. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀλήθεια τῶν περιγραφῶν τούτων, ὥστε καὶ εἰς τὴν δικαστήριον ἐνήγαγον τὸν συγγραφέα τινὲς τῶν ἐξικονισθέντων. Αἱ διηγήσεις αὐταὶ μεταφράσθησαν εἰς πολλὰς γλώσσας, καὶ πανταχοῦ ἀνεγνώσθησαν μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ συγκινήσεως.

γεννάσα ἀδιακλήτου, καὶ δριμυτέρας πόνους, καταβύθισται τὰς σάρκας ὀδυνηρότερον καὶ τῆς φλογῆς καὶ τοῦ πεπυρακτωμένου σιδήρου. Συνετρίβεται δὲ ἡ καρδία μου ὅσας ἐβλεπον αὐτὴν μετὰ πρᾶ- τήτες ὑπομένουσαν τοὺς τόσους πόνους, οὔτε φωνὴν ἤκουε, οὔτε δάκρυα σκεδὸν ἐβλέπε, οὐδὲν σημεῖον δυσχερασίας ἐφανέρον πᾶσαν ἐπασχεν. Ὅ- τε ἐπετυγχάνομεν νὰ προσκλιθεύσασθαι εἰς αὐτὴν στιγμῆς τινος ἡσυχίας, ἔστρεψε πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὠραίους τὰς ὀφθαλμοὺς μετὰ περιπαθείας μαρτυ- ρούσης βαθείαν εὐγνωμοσύνην. Ἐγὼ δὲ, καὶ τοι συν- εθισμένος νὰ βλέπω τὴν ὀδύνην καὶ ὄλας τὰς θύεις τῆς, οὐχ ἦντον ὅμοις ἡσθάνοντο ἴσκιον.

Βίαν τῶν ἡμερῶν τὴν ἴσκιον ἐξελπιωμένην εἰς ἀ- νκλιτήριον, οὐ-τινος τὸ πορφύρον χροῖμα ἀνεδεί- κνυεν ἐτι μᾶλλον τὴν ὠχρότητα τῆς. Αἱ ὄφρες τῆς, μόλις συνεσταλμένα, αὐταὶ μόναι ἀνήγγελλον ὁ- ποίους δριμυεῖς πόνους ἠθάβοντο, καὶ ὅτι τοὺς κα- τάνικα.

— Πῶς ἐπεράσατε τὴν νύκτα; ἠρώτησα. — Ἐὶ ἀπεκρίθη, με φωνὴν τρέμουσαν ἀλλὰ γλυκεῖαν ἐπέρασα τρομερὰν νύκτα. Ἐπαρηγορού- μεν μόναι ὅτι ὁ σύζυγός μου δὲν εἶναι παρών, διότι ἡ συνέπαυσε πολὺ.

Ἐνῶ δὲ ἔλεγε ταῦτα εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον, σκιρτῶν καὶ γελῶν, παιδίον τετραετές, ὁ μονογε- νῆς υἱός τῆς, τὸ ξανθὸν τούτου καὶ ἀγγελόμορφον μηρᾶκιον, ἠγνοεῖ ὅτι τῆς μητρός του τὴν ὑπαρξίν ὑπέσκαπτε θάνατος βραδύς. Ἡ τραγικωτάτη ἀντιπα- ράστασις ποσαύτης φαιδρότητος καὶ ὑγείας καὶ εὐ- τυχίας, πρὸς ἐπιχειρῶμενον θάνατον, εἶναι μὲν κοι- νὴν καὶ σύνθητες δρᾶμα, ἀλλὰ σπανίως ἐριστώμεν εἰς αὐτὸ τὴν προσοχίν. Φοβούμενος μήπως αἱ παιδι- καὶ του φωνοὶ ταραχῶσι τὴν ἡσυχίαν τῆς ἀθανοῦς, τὸ ἀνεσῆκασα, τὸ ἐκάθισα εἰς τὰ γόνατά μου, καὶ τὸ ἔτερον καθωνίζων τὴν ἄλυσιν τοῦ ὀρολογίου μου. Τὴν εἶδον τότε προσηλώσασαν γλυκὺ, ἱλαρὸν καὶ ἀβρόχτου ἀγάπης βλέμμα εἰς τὸ τέκνον τῆς, καὶ μετὰ ταῦτα καλύψασαν τοὺς ὀφθαλμοὺς μετ' ἡν λευ- κὴν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς νόσου ἀνάτιγον δεξιάν τῆς, καὶ εἶδον ῥέοντα τὰ δάκρυά τῆς. Ὅποια αἰσθημα- τὰ, ὅποια ἰδέας, ὅποια συμφορὰν ἠρμήνευεν ἡ ἀκαριαία ἐκείνη σκηνή! Ἐβλέπε τὴν μητέρα νη- κηθεῖσαν, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ πόνου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πα- ρουσίας τοῦ υἱοῦ τῆς.

Ἐν τοσούτῳ ἡ νόσος προῶδεν ταχέως, καὶ ἐπρε- κεν ἐξ ἀνάγκης νὰ γείνη ἐγγείρησις, καὶ μὲν ἀθε- θασία ἦτο ἡ θεραπεία, ἄλλος ὅμοιος τρόπος σωτηρίας δὲν ὑπῆρχεν. Ἐπιτηδείως τὸς χειρουργοῦς, τὸν ἵ- ποτον εἶχον προσλάβει συμβουλίον, ὡς πολὺν ἔχοντα ζῆλον καὶ πολλὴν ἱκανότητα, ἀνήγγειλε τὸν σκο- πὸν μου εἰς τὴν πάσχουσαν, καὶ τὴν ἠρώτησεν ἂν ἠσθάνετο ἱκανὴν δύναμιν ἵνα ὑπεμείνη τὴν ἐγγεί- ρκσιν αὐτὴ δὲ μειδιάσασα ἠλιθερώς μειδίαμα ἐμ- φαίνον ἀπόρσιν.

— Καὶ ἀπεκρίθη, πρὸ πολλοῦ τὸ συλλογίζο- μαι καὶ συνεθίσσα τὴν ἰδέαν αὐτὴν συγκατατίθε- ραι εἰς ὅτι ζητεῖται, ἀλλὰ ἐπὶ ὄρω, πρῶτον μὲν νὰ

μὴ μᾶλλον τίποτε ὁ σύζυγός μου πρὸ τῆς ἐπιστρο- φῆς του, καὶ δεύτερον νὰ μὴ θέατε μήτε τὰς χει- ρας μήτε τοὺς ὀφθαλμοὺς μου.

Ἀπήγαγε δὲ τὴν παραδοχὴν τοῦ δευτέρου τού- του ὄρου τοσούτῳ ἐπιμόνω, ὥστε δὲν ἐτολμήσασθαι ν' ἀντισταθῶμεν εἰς θέλγηιν τόσῳ ἱσχυρῶν. Ὅτι προσδιωρίσαμεν τὴν ἡμέραν τῆς ἐγγείρησεως, ἤ- κοῦσε τὴν ἀπόρσιν ἡσυχος καὶ εὐσταθῆς, καὶ ἰδοῦ- σα τὴν χειρουργὸν ὅτι εἶχεν ἴθος ἀμφιβολίας καὶ φόβου.

— Ἐννοῶ, εἶπε πρὸς αὐτόν, τί ἔχετε κατὰ νοῦν ἐλπίζω ὅμοις νὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι, ὅταν μίαι γυνὴ θέλῃ νὰ φανῇ γενναία, ἡμπορεῖ νὰ τὸ κα- τορθώσῃ.

Τὴν ἐπομένην Τετάρτην, ἡμέραν τῆς ἐγγείρησεως, ὁ χειρουργός, ὁ βοηθός του καὶ ἐγὼ, ἐθέσαμεν εἰς τὴν ἀμαξίαν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα. Νὰ ὑπο- λογήσω μίαν ἀδυναμίαν, διὰ τὴν ὁποίαν βεβαίως θὲ γελάσωσιν οἱ ὀμότεχοί μου; Τὴν ὄραν ἐκείνην ἐ- τρεμον, καὶ ἀνετριχιάζον ἐνθυμούμενος ὅτι τὰ ἐρ- γαλεῖα ἐκείνα ἀφῆρεσαν τὴν ζωὴν πολλῶν γυναικῶν.

— Εἶπαι βέβαιος, ἠρώτησεν ὁ χειρουργός τὸν ὑπερέτην του, ὅτι δὲν λείπει τίποτε;

Καὶ χωρὶς νὰ εὐχαριστήθῃ ἀπὸ τὴν καταφατικὴν ἀπόκρισιν, παρετήρησε μόνος τὴν ὄψιν, καὶ ἐθε- θικώθη ὅτι ὅλα ἦσαν ἐν τάξει. Δὲν εἶχε δὲ ἀδικον λαβῶν τὴν πρόνοιαν ταύτην διότι ἐνθυμούμαι πε- ρίλυπος ὅτι ἄλλοτε ἀπέθανε τις μεταξὺ τῶν χειρῶν τοῦ χειρουργοῦ, διότι δὲν εἰρήνη ἐντὸς τῆς ὄρας ἐργαλεῖον ἰδίως ἀναγκαῖον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐγγείρησεως.

Ἐπειδὴ ἡ οἰκία τῆς πασχούσης ἐκείτο δύο λέγ- γας μακρὰν τοῦ Λονδίνου, ἐφθάσαμεν ἐντὸς δύο ὡ- ρῶν ἐφ' ἀμάξης, καὶ εἰσῆλθουεν εἰς αἰθούσαν βλέ- πουσαν εἰς ὠραιότατον κήπον ἢ μεμονωμένη θέσις καὶ σιωπῆ ἐπὶ ἔξω τὴν ὀδύνην μου. Ὁ ὑπερέτης, ὁ ὀδηγῆσε ἡμᾶς εἰς τὴν αἰθούσαν, ἦτο κάτωχός, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔργον ἔτεροπλάστεις, ἐβλεπον ἡμᾶς οὐχὶ ὡς ἱατροὺς ἀλλ' ὡς θεμίους. Ὁ λαὸς δὲν ἔχει ἐν γένει πολλὴν πεποιθήσιν εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐ- πιστήμην τὴν χειρουργίαν μάλιστα τὴν μισοῖ διότι καὶ μὲν ἐπιτυγχάνει ἐνίοτε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τινος δυστυχούς, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθὺ σγίζουσα ἀ- νωφελῶς τὰς σάρκας αὐτοῦ, καθιστᾷ δεινοτέρην τὴν ἀγωνίαν του. Ἐγὼ δὲ παρετήρηον πειθεμένως τὰς προετοιμασίας. Καὶ σήμερον ἐτι, μετὰ τοσοῦ- των ἔτων πείρας, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ τρομάξω βλέπων τοιαύτας τὰ παντα, τὰ χειρῶμακτρα, ἢ λε- κάνη διὰ τὸ αἷμα, τὸ θερμὸν νερὸν, ὁ σπόγγος, αἱ στίβουσαι λεπίδες τῶν ἐργαλείων ἀκονιζόμεναι καὶ δοκιμαζόμεναι, ὅλα αὐτὰ μοι φαίνονται τρομερὰ. Τὸ κατ' ἐμὲ, καὶ αἱ πρὸς μάχην παρασκευαί, δὲν εἶναι τόσῳ φοικτά, καὶ μὲν τὰ κανονία βολλῶσαι, τὰ ὀ- πλά ἀστράπτουσαι, τὰ τύμπανα, αἱ σάλπιγγες ἢ χορὰι πανταχόθεν ἀλλ' ἡ μεγαλοπρεπῆς ἐκείνη σκηνὴ μεθίσσει τὸν ἀνθρώπον δ' ἐλπίδων φιλοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας, ἐνῶ ἡ αἰθούσα τῆς ἐγγείρησεως εἶ-

ναι ζαρρόν θέατρον βασιχιστηρίων, τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις εἶναι ἀμφίβολος.

Μετὰ τὰς προετοιμασίας εἰδοποιήσαμεν τὴν κυρίαν.

Ὁ χειρουργός, οὗ τινος τὴν καρδίαν εἶχε σκληρῶναι ἢ μακρὰ πείρα, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχειεν ὡς λακκῶν ἀφορμὴν νὰ δεῖξῃ τὴν ἐμπειρίαν του, ἐμειδία διὰ τὴν ἀνησυχίαν μου.

Ἡ Κ. Α. ἤλθε προκαλουμένη ὑπὸ δύο ὑψηρῶν, τὸ μὲν ἦθος ἔχουσα πρῶτον, τὸ δὲ βῆμα εὐσταθές. Τὸ πρόσωπόν της ἦτο ὠγρόν, καὶ μειδίαμα ὀλιθυρόν, ὡς ἡμέρας Νοεμβρίου τελευταία ἀκτῆς ἐμαρτυρεῖ τὴν ἀπόφασίν της. Ἦτο τότε εἰκοσιεξ ἢ εἰκοσιεπτὰ ἐτῶν· καὶ οὕτε ὁ φόβος τῆς ἐγγειρήσεως, οὕτε ἡ ἑλληϊφίς καλλώπισμάτων, ἠλάττουσιν τὴν ὄραν ἐκείνην τὸ κάλλος της. Ἡ μακρὰ μαύρη κόμη της, τῆς ὁποίας τὴν ὠριότητα ἀνεδεικνυσεν ἐπιμῶλλον καὶ ἐπαίκατε τεφροειδῆς τι χρῶμα, διεχέετο εἰς τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὤμους της, λευκοτέρους καὶ τῆς χόνης, οἱ δὲ γαλανοὶ τῆς ὀφθαλμοί, ἐσκαπασμένοι ἀπὸ μαύρας βλεφαρίδας, ἐστεροῦντο τὴν ὄραν ἐκείνην τὸ σύνθετο θέλημα, τὴν μαλακότητα δὲ αὐτῶν. Ἀγωνία τις ἐξ ἐναντίας, καὶ ἀγωνία ζωνρά, ἠρμυεύετο δι' αὐτῶν· ἐβλεπεσθε εἰ τὸ σταθερότης τῆς ψυχῆς, ἡ δύναμις τῆς θελήσεως ἐπροσπάθουν νὰ καταβάλωσι καὶ τὰς ὑποψίας τοῦ θανάτου καὶ τὸν φόβον τῶν πόνων. Οἱ χειρῶν κτῆρες της ἦσαν τοσοῦτω ὀμαλοὶ, ὥστε καὶ ἐπιτηδαιοτέρα γραφίς δὲν ἤθελε κατορθῶσαι νὰ διαγράψῃ τὴν κομψότητα τοιαύτης ρινὸς καὶ τοιοῦτου στόματος. Ἡ ὄψις της, μᾶλλον ἄχρους συνήθως, ἦτο διαυγῆς ὡς ἀλάστρος, τὴν ὄραν μάλιστα ἐκείνην καθ' ἣν τὸ αἶμα συρρέον ἀρμητικῶν πρὸς τὴν καρδίαν, καταλείπει τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος. Παρετηρήθη ἀνεκαθὲν ὅτι ἡ τρομερὰ αὐτῆ νόσος ἐπιτολάζει εἰς τὰς ὠριαιότερας γυναῖκας· διὰ τὴν ὅμως ἀγνωστον.

Περὶβαλοῦσα μὲ μέγα σάλιον ἰνδικῶν τὴν λευκὴν ἐσθῆτά της ἐκάθησε. Πῶς! ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν, τόσοσιν κάλλος καὶ τόση ἀθωότης νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς βόσανον μὴ ἐπιβαλλομένην μῆτε εἰς τὸν κακουργότερον τῶν ἀνθρώπων! Ἡ σκέψις αὐτῆ μου κατεσπάρατε τὴν καρδίαν· ἡ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σκληρότης τοῦ οὐρανοῦ ἐπάγωνε τὸ αἷμά μου. Μίαν μόνον παραμυθίαν γνωρίζω δόσικις παρευρίσκομαι εἰς τοιαύτας σκηνάς, ἡ καὶ ὅτε μοὶ ἐπέρχονται τοιαῦται ἰδέαι, τὴν πίστιν εἰς ζωὴν μέλλουσιν.

Ἰννοήσασα τὴν παραχρῆν μου ἔνευσε νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτήν, καὶ μοὶ εἶπε νὰ πῶ ὀλίγον οἶνον ἀπὸ τῆς παρακειμένης φιάλης.

— Δὲν ἀγαπᾶτε, ἠρώτησα, καὶ σεῖς ὀλίγον;

— Μάλιστα, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν μόλις ἔναρμον, εἰάν νομίζετε ὅτι θὰ μὲ ὠφελῆσῃ.

Ἄλλα μόλις ἤγγισε τὸ ποτήριον εἰς τὰ χεῖλιά, καὶ ἀποδοῦσα αὐτὸ εἶπε μὲ ἰακρότητα·

— Βλέπω, ἰατρός, ὅτι καὶ σεῖς ἔχετε ἀνάγκην τανικῶν. Σὰς μαντεύω, καὶ εὐγνωμονῶ διὰ τὴν καλοσύνην σας, καὶ διὰ τὸν φόβον τὸν ὁποῖον εἰς μάτην προσπαθεῖτε νὰ κρύψετε.

Ἐγὼ δὲ ἀποθείς τὸ ποτήριον εἰς τὴν τράπεζαν, ἐθαύμαζον τὴν χάριν τοῦ λόγου καὶ τὸ θέλημα τῆς εὐαισθησίας τὴν ὁποίαν μόνον αἱ γυναῖκες διεικνύουσιν ἀκούσαι τὰς μεγαλῆτερας τῶν ἀρετῶν. Στραφεῖσα μετ' ὀλίγον πρὸς ἐμὲ εἶπε·

— Συγχωρήσατε, ἰατρός μου, τὴν ἀδυναμίαν μιᾶς γυναίκος, ἢ μᾶλλον τὴν φαντασιοκοπίαν, ὅπως ἴσως θὰ τὴν ὀνομάσετε. Ἴδού γράμμα τοῦ ἀνδρός μου, γράμμα φίλτατον εἰς ἐμὲ, διότι περιέχει τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῆς ἀγάπης του· θέλετε νὰ τὸ κρατήτε . . . πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου . . . ἐνῶπις διακριτῆ ἢ ἐγγειρήσεως; ἔχω ἀνάγκην νὰ τὸ βλέπω . . . Ἰννοῶ ὅτι γελᾶτε διὰ τὴν ἰδέαν μου, ἀλλὰ σὰς ζῆτῶ αὐτήν τὴν χάριν . . . ἦ;

— Κυρία μου, ἀπεκρίθην, δυσκολοῦμαι νὰ συγκρατανεύσω τὸ γράμμα ὃ αὐξήσῃ τὴν παραχρῆν σας, ἐνῶ ἔχετε ἀναπόφευκτον ἀνάγκην ἡσυχίας.

— Ἀνυπόθετο, ἀπεκρίθη εὐσταθῶς· μάλιστα θὰ φέρῃ τὸ ἐναντίον ἀποτελεσμα . . . Καὶ ἂν μίλλω . . . ἤθελε νὰ εἶπῃ « καὶ εἰάν μὲ λῶ ν' ἀποθάνω », ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσε· δὲν κατώρθωσε νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν ταύτην. Ἡ ἀκαταγώνιστος ἐκείνη γυνὴ ἐφοβήετο τὸν θάνατον· ἀλλὰ καὶ τοὶ φοβούμενὴ αὐτὸν ὠπλίζετο μὲ γενναϊότητα. Οἱ ὀφθαλμοὶ της ἐκλείσθησαν ἐπὶ μικρόν, ἡ χεὶρ της ἦτο ψυχρὰ καὶ κἀθιδρῶς. Μοὶ ἐνεχείρησε δὲ τὴν ἐπιστολήν οὐχὶ τρέμουσα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκίνητος.

— Συγκρατανεύου, εἶπον, εἰ καὶ ἀκουσίως, εἰς ὅ, τι μὲ ζητεῖτε, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μὲ ἀφήσετε νὰ κρατῶ τὰς χειρὰς σας ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ ἐγγειρήσις.

— Μὲ φοβεῖσθε, ἰατρός· εἶπε ὑπομειδίσασα. Καὶ ἀφῆθ' εἰς τὴν διάκρισίν μου. Ὁ χειρουργός, ὅστις ἐν τοσοῦτω ἐραίνετο ἀνυπόθετος, ἐπλησίασε τὴν πάσχουσαν, καὶ ὡς ἐάν ἐπρόκειτο νὰ παρευρῶθ' εἰς γάμον ἢ εἰς πανήγυριν, εἶχε τὸ πρόσωπον τὸσῳ φαειρόν καὶ τὰ λόγια τὸσῳ ἐνθαυρόντικα, ὥστε βλέπουσα αὐτὸν ἡ ασθενὴ, βεβαίως δὲν θὰ ἐραβῆτο θάνατον.

— Ἐλάτε δά, ἀνέκραξεν, ἀκόμη δὲν ἐτελείωσαν τὰ γλυκὰ σας λόγια; Ἦρῆπει, κυρία, νὰ τελειώσωμεν τὴν μικρὰν αὐτὴν ὑπόθεσιν· καὶ μετὰ ταῦτα θὰ ἔχωμεν καὶ ὑγείαν, καὶ χαρὰν, καὶ ἠμπορεῖτε νὰ ὀμιλήτε ὅσον θέλετε.

— Ἐίμαι ἔτοιμος, κύριε. Εὐγῆχαν ἔξω οἱ δούλοι; ἠρώτησε μίαν τῆς ὑπηρετίδα.

— Ναι, κυρία, ἀπεκρίθη, ὅλα περιδάκρυς.

— Εὐγῆχε καὶ ὁ ἐρρικός μου; ἠρώτησεν ἐκ νέου μὲ φωνὴν ἀσθενεστέραν.

Καὶ ἀκούσασα ὅτι καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν, εἶπεν·

— Ἐμπρός.

— Μία τῶν θεραπεινίδων ἀπέσυρε τότε τὸ σάλιον τῆς κυρίας της· ὁ χειρουργός τὴν ἐτοποθέτησε πλαγίως πρὸς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ θρανίου, ἀπέθεσε τὸν ἀριστερὸν τῆς βραχίονα εἰς τὸ ὄπισθεν τοῦ θρανίου, καὶ τὴν παρήγγειλε νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν δεξιὸν ὄμων· αὐτὴ δὲ ἤνοιξε τὸ στόμας μὲ τόσον ἡσυχίαν, ὥστε ἐνόμιζες ὅτι ἤλλαζεν ἐνδύμα ἢ ἀπάγει εἰς τὸν χορὸν, καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν

δεξιάν της. Ἐγὼ δὲ λαβὼν τὴν ἐπιστολήν τοῦ συζύγου της ἔθετα αὐτήν, ὡς εἶχεν ἀπαιτήται, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της, ἐνῶ μὲ εὐχαρίσται διὰ τοῦ βλέμματός, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ἐν ταυτῷ ἡσυχασον, θὰ ἰδῆς πόσον εἶμαι γενναῖα. Βλέπετε τὸν θάνατον καὶ ἐμειδία. Ἐίπατε, ἤρωτες τῶν στρατοπέδων, σεῖς οἵτινες βλέπετε ἀτάραχοι βέρον τὸ αἷμά σας, ὁ ἠρωτισμός σας δὲν εἶναι κατώτερος τοῦ θάρρους τῆς γυναίκος ἐκείνης;

Τὰ βλέμματά της ἐχαμηλώθησαν, καὶ νεύσασα τοὺς ὀφθαλμούς προσήλωσεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιστολήν· οἱ ὀφθαλμοί, ἡ ψυχὴ, ἡ ζωὴ της συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν χάρτην ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἠγάπα τόσο περιπαθῶς. Θὰ ἔλεγες ὅτι ἠγωνίζετο νὰ ὑποφέρῃ τοὺς πόνους μεταφέρουσα, οὕτως εἶπεν, ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν της ἐκτὸς ἐαυτῆς, καὶ ἀφιερῶσα αὐτὴν εἰς τὸ προσφιλὲς ἐκεῖνο ἀντικείμενον. Ὁ χειρουργός ἐξηκολούθει ἔχων τὸ αὐτὸ θάρρος, καὶ μὲ χεῖρα σταθερὰν ἐπεχείρησε τὸ τρομερὸν ἔργον. Καὶ εἶδον ἐγὼ τὸν οἶδρον διασχίζοντα τὸ πάλλον στῆθος· καὶ μόνῃ ἢ πρὸς τὴν δεδοκιμασμένην ἐμπειρίαν τοῦ χειρουργοῦ ἀπερίριστος πεποιθήσις μου μοὶ ἔδιδε δύναμιν νὰ μένω θεατὴς τοῦ τρομεροῦ ἐκεῖνου δράματος. Ὅτε ἡ ἀξεία λεπίς εἰσέδυσεν εἰς τὴν σάρκα, σπασμοὶ ἐτάραξαν ὅλον τὸ σῶμά της, καὶ ὄψις νεκροῦ περιεχύθη εἰς τὸ πρόσωπόν της· ἀλλὰ δὲν ἐσάλυσε, δὲν ἐκινήθη διάλου· οὕτε κἀν λέξιν ἐπρόφερε.

Κατ' ἀρχὰς ἤλπισα ὅτι ἀφινδύξ τις λειποθυμία ἤθελε σώσει αὐτὴν ἀπὸ τῆς ὀδύνης, καὶ ὅτι διαρκούσης τῆς ἀναισθησίας, ἠθέλομεν ἐκρίζωσαι τὸν καρτῆνον. Καὶ ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ της, τῶν ὁποίων τὴν λάμψιν ἐφαίνετο ἐπαυξάνων ὁ πόνος, δὲν ἀπεσπῶντο ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς. Ἡ ἐγγειρήσις διήρκεσε πολλὴν ὥρον, καὶ ὑπῆρξεν ὀδυνηροτέρα ἢ ὅσον ἠλπίζομεν· ἀλλὰ εἰς μόνος στεναγμὸς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κατασπαραγέντος ἐκεῖνου στῆθους, καὶ οὕτως ὅτε ἐτέθη ὁ τελευταῖος ἐπίδησμος.

— Ἐτελείωσατε; ἠρώτησε.

— Ναι, κυρία, θὰ σὰς μεταφέρωμεν εἰς τὴν κλινὴν σας.

— Ὅχι, ὄχι, θὰ ὑπάγω μόνῃ· ἐλπίζω ὅτι θὰ τὸ κατορθώσω.

Καὶ ἠθέλησε νὰ σηκωθῆ. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐμποδίσασαμεν φοβούμενοι μῆπως ἡ κίνησις φέρῃ ἀπαισιόν τι, συγκατετέθη καὶ τὴν μετεφέρωμεν· ἀλλὰ μόλις ἐξηπλώθη καὶ ἐλειποθύμησεν, ὥστε ἐνομίσαμεν ὅτι ἀπέθανε. Κατέλιπε λοιπὸν αὐτὴν ἡ ἐνέργεια τῆς ζωῆς κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην πάλιν; Ἐπλησιάζασαμεν κάτοπτρον εἰς τὰ χεῖλιά της, καὶ μόλις ἀνεπαίσθητος ἀχνη τὸ ἐθάμβωσεν. Ἀνένηψε τέλος πάντων· καὶ ἐπειδὴ ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ κοιμηθῆ, ἔδωκαμεν αὐτῇ ναρκωτικὸν τὸ ὁποῖον ἐπέφερον ὑπὸν ἐπτάωρον. Τὴν ἐπιούσαν ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος εἶχε παρελθεῖ. Ἀλλ' ἡ ἀνάβρωσις της ἐγένετο βραδεία. Ἐν τῷ διαστήματι αὐτῆς τὴν ἐπεσκέπτωμεν συνεχῶς καὶ μετὰ ζήλου, καὶ ἐθαύμαζον τὴν καρτερίαν της, τῆς ὁποίας οὕτε ἀμυ-

θρὰν ἰδέαν, κατώρθωτα νὰ δώσῃ διὰ τῆς παρουσίας περιγραφῆς. Ἐπὶ τέλους ἐθεραπεύθη.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, καθ' ἣν εἶχε λάθει ἐπιστολήν τοῦ ἀνδρός της, τὴν εἶδον περιλυπὸν· καὶ ἐκ τινῶν λόγων της ἐννοήσασα ὅτι γυναικεῖα τις ἰδέα ἐτάραττε τὴν καρδίαν της, ἡ ἰδέα ὅτι ἡ νόσος δὲν ἠλόωσεν μὲν τὸ ἐξωτερικὸν κάλλος της, ἀρῆκεν ὅμως πληγὴν σκληρὰν καὶ ἀνεξάλειπτον, τὴν παραγόρου.

— Ἄ! ἀνεφώνησεν . . . ὁ σύζυγός μου! . . .

Καὶ δακρύσασα ἐπρόσθεσε·

— Καὶ ὅμως ἐλπίζω ὅτι θὰ μὲ ἀγαπᾶ πάντοτε.

Πρὸς τὸ ἀξιοθαύμαστον τοῦτο παράδειγμα τῆς γυναικεῖας γενναϊότητος, πρὸς τὴν ἠρωτικὴν ταύτην ἀνδρίαν τὴν ὁποίαν συγκερᾷ, οὕτως εἶπεν, ἡ εὐαισθησία, παρεβάλον πολλάκις ἔργα ἀνδρικά, τῶν ὁποίων ἐγένετο μάρτυς ὡς ἰατρός· ἀλλὰ, τὸ ὁμολογῶ, οὐδὲν ἐξισούται πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀξίαν, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν σημασίαν. Παρευσθεῖς εἰς πολλὰς μονομαχίας, εἶδον μανίαν θηριώδη, ἀκατάσχετον δίψαν ἀνθρωπίνου αἵματος, ἀκατανόητον ἐπιμονὴν εἰς τὸ νὰ θανατώσασιν ἢ νὰ θανατωθῶσιν· δὲν ἦτο ὅμως αὐτὴ γενναϊότης ἀνθρώπου, ἀλλὰ θηρίου λύσσα. Δὲν ἠθέλον δὲ ἀποφασίσει νὰ ἐκθέσω ἐν λεπτομερείᾳ τὴν μονομαχίαν εἰς τὴν διήγησιν τῆς ὁποίας μεταβαίω, εἰάν δὲν ἔμην βέβαιος ὅτι καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἀπέθανον, καὶ αἱ οἰκονόμοι αὐτῶν ἢ δὲν ὑπάρχοσι πλέον ἢ ἐσκαρπίσθησαν.

(Ἐπεται τὸ τέλος.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Τραγωδία: Ἰω. Ζαμπέλιου Λευκαδίου. Ἔκδ. Σ. Γ. Γραφίαν Ἰππερῶτου. Τόμ. Α' καὶ Β'. Ἐν Ζακύνθῳ 1880.

Ὁ Γερσοτάθης, ἡ ἀναμνήσις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας, ὑπὸ Α. Μελά. Ἔκδ. Β'. Ἐν Ἀθήναις 1860.

Τὸ ὁμοίωμα τοῦ ἀνθρώπινου βίου. — Λόγος Γ. Τερζέτου, βιβλιόφυλακος τῆς Βουλῆς, 1860.

Τὸ πρῶτον τῶν συγγραμμάτων τούτων ἀναγγέλλομεν ἀπλῶς, ἀναβάλλοντες δι' ἔλλειψιν χρόνου τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων. Τοῦτο μόνον νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ καταδείξωμεν σήμερον, ὅτι ὁ δόιδιμος Ἰ. Ζαμπέλιος πρῶτος ἐδραματοποιήσεν εἰς τὴν καθομιλουμένην ἐν Ἑπτανήσῳ πρὸ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, καὶ ὅτι εἰς τὴν προπαρασκευὴν αὐτοῦ δραστηρίως συνετέλεσε διὰ δραμμάτων ἐθερμον ἀποπνεύσαντων φιλοπατριῶν.

Ἐἴκει δὲ καὶ τοῦτο ἀξίον σημειώσεως ὅτι ὅλαι μὲν αἱ ἀνὰ χεῖρας τραγωδίαι ὑπόθεσιν ἔχουσιν ἑλληνικὴν, αἱ πλεῖστοι ὅμως ἀπαθανατίζουσι τῶν νεωτέρων ἠρώων, ὡς τοῦ Ρήγου καὶ Καραϊσκάκη καὶ Βότσαρη, τὰ κατορθώματα.

Αλλά και ὁ ἐκδότης τῶν τραγωidiῶν ἐφιλοτιμήθη νὰ γείνη ἡ ἐκτύπωσις ἐπὶ καλλιῆτου χάρτου καὶ διὰ νέων, εὐκλειῶν καὶ καθαρῶν στοιχείων· εἰς δὲ καὶ περὶ τὴν ὀρθογραφίαν κατεβλήθητο μετρίων φροντίς, τὸ ἔργον ἤθελεν ἀποβῆ ἔντελέστερον.

Τοῦ Γερσοτάθου ἡ δευτέρα ἐκδοσις, γενομένη μὲν ἐν ἔτος καὶ ἡμῶν μετὰ τὴν πρώτην, ἐπικυροῦσα ὑπὲρ τῆς χρησιμότητος τοῦ πονήματος τούτου ἐγράψαμεν ἄλλοτε· ἡ τριτὴ δὲ ἐπιτυχία δὲν γρῶσται μόνον εἰς τὴν ἑλλειψιν βιβλίων καλῶν πρὸς ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν παραδειγμάτων ἅτινα ἐπιτηδεύως συνέλεξεν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῆς πατρῴου ἱστορίας, καὶ εἰς τὴν ἐπιτηδειότεραν συναρμολογίαν καὶ ἐκθεσιν. Ἡ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων περιέχει ἀληθῶς ἀπαραίτητα ὑποδείγματα πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρετῶν, ἅτινα οὐ μόνον πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἀδιακόπως ἀπ' αὐτῆς τῆς νεαρῆς ἡλικίας, ἀλλὰ καὶ νὰ μιμώμεθα, εἰς τὸ βέλωμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ὅρον, τὸν ὅποιον ἔχομεν μὲν ἀενάως διὰ στόματος, δὲν ἐπιδιώκομεν ὅμως πάντοτε καὶ δι' ἔργων.

Εἰς τοιαῦτα ἔργα παρορμῆ ἡμῶς δις καὶ τρις τοῦ ἔτους δι' ὁμιλιῶν ὁ μετριοφρόνως ὑπογραφομένης βιβλιοφύλαξ τῆς βουλῆς Κ. Τερτζέτης, συγκαλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦς φιλακαρόμανας Ἀθηναίους λέγων δὲ Ἀθηναίους δὲν ἔνοστο μὲν τὴν προσεληνούς, τοὺς βλαστάνοντας ὡς τὸ σύμβολον τῆς προστασίας τῆς Ἀκροπόλεως ἐκ τῶν ζοφερῶν στέρνων τῆς Ἀθήνης, ἀλλὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις κατοικοῦντας, ὁθενδήποτε τῆς ἔσσο καὶ ἐξω Ἑλλάδος καὶ ἀν ὄψι. Ἡλὴν τούτου, μισῶ ἀπὸ καρδίας τὴν διάκρισιν τὴν ὅποιαν πολλοὶ ἐπιζητοῦσι, προσαρτῶντες εἰς τὸ ἴδιον ὄνομα καὶ τὸ τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτῶν. Ἐνοσὸν τὸν Θεουκλίδην προσγραφόμενον Ἀθηναίων διότι τῷ καιρῷ ἐκεῖνο Ἑλλάς δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ Σπάρτη καὶ Ἀθήναι καὶ Θῆβαι καὶ Λίγυρα, καὶ καθέτης σήμερον ὅμως, ὅτε μάλιστα ἔχομεν εἰπερ ποτὲ ἀνάγκην συμπήξεως, νὰ ἐπονομάζεται φέρ' εἰπῶν ὁ ἐκδότης τῶν τραγωidiῶν τοῦ Κ. Ζαμπέλιου Ἱππειώτης, καὶ τὸ χειρότερον, νὰ ἐπονομάζηται Ἀθηναίων τὸν τραγωιδιστὴν αὐτόν, εἶναι εἰ μὴ ἄλλο, τοῦλάχιστον ἄκρως ἀπομίμησις.

Ὁ Κ. Τερτζέτης ὅμως, οὐχὶ ὡς Ἰακκίνδιος, ἀλλ' ὡς Ἑλλήν ἐνθέρμως ἀγαπῶν τὴν ὅλην Ἑλλάδα, ζῆτῶν νὰ λύσῃ δυσδιάλυτον ἄλλως ζήτημα, αὐτὸς ὁ κροσισμὸς τοῦ ἀνθρώπου βίβου, ἢ κατέθεσε τὸν πρῶτον λίθον πανελληνίου καταστήματος. Ναὶ μὲν ἀστέρον θὲ ἦτο τὸ Λεπτοκομείου τοῦ Κ. Τερτζέτου ἀν βιβλίον μόνον εἶχε τὴν ὁμιλίαν τοῦ· διότι αἱ ὁμιλίαι ἔχουσιν, ὡς ἀξιοῦ ὁ Ὅμηρος, πτερά, καὶ τάχως τὸ προσφιλὲς τέλεον τοῦ Κ. βιβλιοφύλακος, ὡς οἱ νόμοι τῆς βουλῆς παρ' ἡ λειτουργεῖ, θὲ μετὰ τῶν ἀνέμων αὐτὸς ὅμως, φρονῶν μᾶλλον ἐπιγεία, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ μακαρισθῆ ἅμα γεννηθῆν τὸ μόνον τέκνον του, ἦλθε κομίζων πρὸς τὴν ὁμιλίαν καὶ χιλιάδας δραχμῶν πέντε.

Ὁμολογῶ δὲ τὸ χρυσὸν τοῦτο θεμέλιον, τὸ κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ φιλογενοῦς Κ. Μαυρογιάννου, κατὰ πολὺ μοι φαίνεται στερεώτερον οὐ μόνον τοῦ λόγου τοῦ Κ. Τερτζέτου καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ Λεπτοκομείου ἐκδόσεων τοῦ Κ. Δεκιγγιλλῆ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τοῦ Χρυσοστόμου τῶν ὁμιλιῶν.

« Ἄρ' ἔστι λῆρος πάντα πρὸς τὸ χρυσόν. »
 Ἄλλ' ὅσον καὶ ἀν εἶναι ἀψιλλὲς τὸ δῶρον δὲν ἀρκεῖ μόνον εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Λεπτοκομείου· διὸ λυπούμεθα ὅτι οἱ πλείστοι τῶν παρ' ἡμῶν εὐπορωτέρων οὐδὲν συνεισέφεραν ἄχρι τοῦδε, ἀνατίοντες ἐκ κακῆς συνήθειας τὴν περὶ τῶν τοιούτων φροντίδα εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τῶν ἐξω τῆς Ἑλλάδος ἁμογενῶν. Βεβαίως ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἀνεπόφευκτον εἶχομεν ἀνάγκην τῆς ἐλευθεριότητος ταύτης· σήμερον ὅμως δυναμέθα, φρονῶν, νὰ ἀνεγερῶμεν ἐνίοτε καὶ ἀνευ αὐτῶν εὐεργητικῶν τιμνημῶν.

Τῆ
 ΦΙΛΕΛΛΗΝΙ ΚΑΡΔΙΑ:
 ΚΑΡΘΑΟΥ τοῦ ΛΕΝΟΡΜΑΝ (*).

—οοο—
 Ὑπερβόρως αὐ-
 γημα ὄβρις
 ὄσον ἀποικισμὸν ἀν-
 θρώπων δίκαιον μὲν
 καὶ λογικὸς τοῦς ἀειδοῦσι.
 Πῶς. Π.δ. Ε.Ε. Α'.

Μόδα αἰσιτή, καλλιτέλειδ' αἰδοίη,
 Ἦτις ἀγλαῖς πτέρυγας ἀείρει
 Λεῖσσον εἰς ἀγανὴν ἐσθλίω ὄψιν,
 γλέκιστα δ' ὄδεις.

(*) Ὁρμ. φυλλ. 220, σελ. 474.

Τὰς φαιρὰς οἱ κλέψουσα πράξεις
 Θείλεις τε φρένας παγκρατοῦς Θεοῦ,
 Τὸν ἀλάλιχ' ὄνειτ' ἠδ' ὄθρους Ἀγγέλλων
 ἠεροσφάτως.

Κ.Ἰὼθ' μεν φιλῶς, τῆ δ' ἐκ ἀμβρότω
 Χορῆ Σῆρ' ἀδ' αἰολόφωρον χέλιον,
 Ἢ δὲ χρυσῆς κιδάριος πλῆκτρον,
 εἰπὲ δὲ εὐθροῶν,

Τίτι' ἄρ' ἀσπασίον Ἐρατὶν πέλει
 Ἰάσσοι, αἰδῶν τὸν δ' ἐπὶ γῆς οὐδας
 Ἢ τί κούρον πουλυθινατορ εἴσσοι
 Θεουδὲς ὄντως;

Ὅσσοι καρδί' εὐπαγῆς, μελινοῦχος
 Κλειογεννοῦς Λειτορμάτοιο, ἦν περ
 Ἀθῶν, ἀκάματος ἡμέρος φλέγων
 Ἑλλάδος ἕπερ;

Ἢν τ' εἰσιε στέμματα ἀρικῆλο.
 Μαργαρίους ρήμισιν ἀρηροῦ
 Καλλῶν' εὐαρεπῶς, ἀμάχητορ κλέος
 δούρ' οἰχομένω.

— Διοσκούρ' Ἀρετῆ ἀγαυῆς κόσμος
 Ἀρθῶν πάντ' ἐξ ἱεροῦ Ἑλικῶνος
 Ἢ καλλιότη χειρὶ μένει τε ἀ-
 γέλρασα εὐθῶ

Ἢτορ ἰθόφωρον τοῦ δ' ἔρῶν' ἀρίστου
 Ἀπόρο, δρ' γείρατ' εὐδόξου Γαλλῆς
 Νηδὸς καλλιπαις, εἰσιε στίβηρατο
 δ' ὀλλῆρας τράγε'

Τῶ κεν εἰναλλῆσιος οἰς φαιδίωσι
 Ἢεν παισὶ κυρτερόφωρον τόσσοι
 Καὶ γὰρ Τέγγης ἡ δ' Ἐπιστήμης δῆς
 κλιῖσαν ὄψιν.

Τῶ κ' Ἐρικυδῆς Λειτορμάτω βίη
 Τοῦης δ' αὐ φιλῆς ὄμαιμοιο ἐπλετ'
 Ἀξίη μάλ' ἐν βαιῶ, κλυτῶ μὲν τοι
 ἡματι βίον.

Καὶ γ' οἱ καρδίᾳ Ἀρετῆ κεκασμέ-
 νη ὄσσοι μέλλῃσεν ἔρωτ' ἀγρείορ
 Ἢμπυρον σχῆραϊ ποτὶ δῖαν Ἑλλάδ'
 Εὐθροῶν αἶαν.

Ἢ χρῆσσοι χρυσοῖο, τοκῆων δ' ἅμα
 Ἀρετῆ πέλει, μαλακαυγητοῖο
 Θ' ὕπρους, Ἰηλοῦδ' δὲ θαρεῖν ἡ πότμος
 Ἀρετῆς χάριν.

Τὰς χώρας ἐράσσοιτο, δόμοσθ' τε
 Κεῖταρ ἐνὸρ ἐμπειροκαλοῦ μάλι
 Εἰκοῦς τήρας βωμῶν, δρ' ἀκαμάτως
 ἄλετο λιαν.

Τὸν δ' αὐ τ' ἀγρείορ διοτραφῆ ἔρορ
 Παντεπόπτης Θεῖος θεάσσοι' εὐθροῦς,
 Καὶ τὸν εὐλογοῦσας ἔρευο' εἰσῶν
 ὄφρ' οἰ θελαῖς

Τοῦ Λειτορμάτοιο ὄμμα χαρίων
 Ἢσάσσορ, δρ' ἡέλλου ἰδὲ μερ

Τῆ δ' ἐν ἀγκάλῃ ἡμμορῶσιν γοί-
 ης περιφίλου.
 Ἢσάσσορ τε ὄλο προῆ γενναῖη
 Τῶ φρεσῶσθ' μιγέμερ ἄματ'
 Εὐδόμου πατήρως εὐκλειῶν
 χεῖλιος Ἑλλάδος.

Τὸς ἔρα Θεός. Τανηλεγῆς μὲν τοι
 Κῆρ δυσηγῆος τ' ἀειθροῦ θαλάτου
 Ἢρσορ ἡ φθόρον δεινὸν οὐ πρὸς δῖον
 Κράς Λειτορμάτοιο.

Ἢλλ' ἄρ' Ἑλλάδος χαρίσσοιαι ποτῶν,
 Ἢκς δ' ἰδὸρ Λευγαλέων βασιλῶν
 Καὶ με οἰο κερχαρόδουρ εὐθῆν
 ἀρπάσας ἄμαρ

Ἢρσο' ἀναλῶς τῆν δε κατὰ ἡβώσθης
 Κρατὸς Λειτορμάτοιο θαλερῆς ἔτι
 Ἢρσορ δ' αὐτῆ φθιμένη πρὸς κολίτωρ
 φῆλορ Ἑλλάδος.

Τέθρηκαρ δ' ἀρῆρ' μεγάλῆμος ὁ δε
 Ἢρσορ τῆς οἰ εὐκλειῶς ἀλόχου
 Νόσσοι, καὶ πάτρης ἐρικυδῆος
 τῶν ὁ βοροφύλων.

Ὀμμορῶσσοι οἰσὶ θαλερῶν δάκρυ
 Λεῖθουσιν παιδὸς μοτογεννοῦς οἰο,
 Τὸν γ' ἔρεγ' εἰς γείην Ἑλλάδα βίωσ
 καλλιῶς εἰδορ

Τὰς χώρας μεγῆρος, ἀν ἐκεῖνος
 Ἢλετ' ἐμπόρωσ' ἀρετῆ γὰρ οἱ γί-
 λε' καλλιῶς τῆν δ' ἀμβρόσιον ἔργη
 φάσσοι τῶσσο.

—Ὀρ! πότμος πικρὸς δ' ὁ κούσσοις μέτων
 Πάντων· Ὀρ δέμος διογειρῶς, ἢ περ
 Τοῖος θεοκῆλος ἴσσοι, ἀμβροτόν τε
 ἡτορ ἐθροῶν

Χεραὶ μετῶσθης κιδάρι μου πάτρης,
 Χεραὶ τ' αὐ ἀκοίτωος κιδῆς ἀλω-
 γου' ὄσσοι κερῆσ' οἰκοῦσος τάγου'
 Ἢρεθμα δ' ἔσοι

Θεοειδὲς ἀγλαῶν εἰς ἀγκάλῃ
 Θελαρ ἀγρόν ἀκυπέτασσορ, ὄσσοι
 Στέμματ' ἀστέρωρ ἀγῆς ἀθαράτου
 σχῆ κατὰ γέρας'

Ἢτορ δ' αὐ ἀρθεμῶν ἀδάμαρτε-
 οἰρ πῶσιν κλυτοῖς κεκασμένον δρο
 Τὰς ἀγλεῖσσοις Ἀρετῆς ὄσσοι
 τῆ δε κυδῆσθης

Γὰ τῆς Ἑλλάδος, χρυσοφῆς ἐρθε
 Παιρῶσσοισσοι στίλβει ἀγυρῆς κόρως
 Καρδῆς εὐθέμοιο Ἀριστεῖδοιο
 καὶ Περικλέους.

Ἑλλάς ποτρία, κιδάνειρ' ἐνδῆκος,
 Κλέεις τὸν γενναῖον ἔρηρα γί-
 λωρ στερέτ', ἀφρότατ' ἀπόδοσο
 ἡμμορῶσθης!

Αλλ' ἴδ' ἄ κούδ' αἴμος ἀγλαόφρων
Θαυμασῶν παίδων γὰρ εἰς Γαλλίαν
Ἦν σικπὴν τοι χεῖρα ὄρεγ' ἰδέσθαι,
καὶ Σε καλεῖ

Αὐτῆς ἀκραίῃ ἢ ἔθρον' ἑταίρην,
Φιλότην ὅσον καλὴ κασιγνήτης
Καί γε Θεὸς ὑψιμέδων πικρότης

Ἐννεπε χαίρων
Δεσμὸν τὸν δ' ἱμερτὸν ἰδὼς φιλίας,
Αὐδῆσας δ' ἔπεισε κλυτὰ Γαλλίαν
Εὐμαιῆ ῥοοῖ, τὰ ἄριστα ὡς Σοῦ

μέδεται εὐφρων,
Φαιετὸν τόσον ἐκ' ἀδαμάντων,
Ὅθι Σὸν στέρον χρυσεότακτον φέρει,
Ὅσιν τ' ἐλάμπει ἀγκηλαῖς ἦτορ
Τοῦ Δεσπομόρου.

Ταῦτ' ἐν γῶ βάλλωσ' Ἑλλάς ἀριστόπαις,
Ἀρχεῖ σωφρόνως, σὸν ἔμ' οὐρανὸν δε
Αἶρον σ' ἐρθε ἐντὶ ψυχῇ ἰσθμῶν
Σεῖο ἑτέρου.

Σμύρνη, 23 Δεκεμβρίου 1859.

Σ. ΛΕΟΝΤΙΑΣ.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΦΡΑΣΕΙΣ

ὑπὸ Α. Ρ. Παγκαβῆ.

—οοο—

Μεταξὺ ὧν τῶν φιλολογικῶν προϊόντων πρέπει νὰ δημολογήσωμεν, ἂν εἴπωθα εὐκαιρῆς, ἔτι τὰ ὀλιγώτερον γνωστὰ εἰς τοὺς πλείστους τῶν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν εἰς τὰ ἑλληνικά, καὶ μάλιστα τ' ἀριστουργήματα τῆς προγονικῆς ποιήσεως. Αὐτῶν βεβαίως εἶναι, ὅταν δυνάμεθα νὰ σημειώμεθα ἐπὶ τῇ ὡραιότητι τῶν φιλολογικῶν, ὡς ἐπὶ ἔθνικῃ ἰδιοκτησίᾳ, ν' ἀμελῶμεν καὶ ν' ἀγνοῶμεν αὐτὴν, ἐπιζητοῦντες παρὰ ξένοις ἔθνεσι διανοητικὴν τροφήν, πολὺ τῆς ἡμετέρας εὐτελεστέραν. Ἀλλ' ἡ δυσκολία τῆς γλώσσης, τὸ πολλαπλὸν δύσληπτον τῶν ἰδεῶν καθ' ὃν τρόπον ἐκφράζονται, ἢ μὴ ἐντελῆς γνώσεις τῶν σχέσεων καὶ τῶν περιστάσεων εἰς αἷς ἀναφέρονται, καὶ μάλιστα ἡ ἀπώλεια τῆς στιχογραφικῆς ἁρμονίας, τῆς ἰσχυρᾶς καὶ χαριστάτης ταύτης ἀφῶγοῦ τῆς ποιήσεως, ἀποσοβοῦσι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀναγνωστῶν, προτιμῶντας τὴν εὐχερῆστεραν καὶ προχειροτέραν ἀνάγνωσιν τῶν ξένων ποιημάτων καὶ μυθιστοριῶν.

Αἱ προκηρυττόμεναι παραφράσεις, γινόμεναι ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου Κ. Α. Ρ. Παγκαβῆ, ἐξοικειοῦσιν ἡμᾶς πρὸς τινὰ τῶν ἐντελεστέρων προϊόντων τῆς ἀρχαίας δραματικῆς μουσικῆς, καὶ πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς στιχογραφίας αὐτῶν, ὃν ἀκολουθοῦσιν ἀκριβῶς, καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν γνώσιν καὶ τὴν αἴσθησιν τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τῆς ἀποίας τὰ ἔχνη, ἂν δὲν μάθῃ ν' ἀκολουθῇ ἡ ἡμετέρα, θέλει γινεῖ καταγέλαστος. Διὰ τοῦτο ἐνομίσαμεν τὴν ἐκδοσὴν αὐ-

τῶν καὶ περισργὸν καὶ ὠφέλιμον' προσεθέσαμεν δὲ καὶ τοῦ Κουτρούλη τὴν γάμον, ἐξαντληθείσης καὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἐκδόσεως, διότι ἡ μικρὰ αὕτη κωμῶδια δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς σχολίον, ὡς ἐφαρμογὴ καὶ διὰ παραδειγμάτων ἐξήγησις τῆς στιχογραφίας καὶ τῆς οἰκονομίας τῶν ἀρχαίων δραμάτων.

Τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχον μίαν τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλέους, τρεῖς κωμῶδιαι τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὴν γάμον τοῦ Κουτρούλη, εἶναι ἤδη εἰς τὰ πιεστήρια, καὶ θέλει ἰδῆ τὸ πῶς περὶ τὸν Ἀγούστον.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

—οοο—

ΔΙΑΓΩΓΗ ΠΡΟΣ ΥΠΟΔΕΣΤΕΡΟΥΣ. Οὐδὲν χαρακτηριστικώτερον ἀγενοῦς διαδόσεως ἀπὸ τὴν διαγωγὴν ἀνθρώπου καταπιέζοντος τοὺς υποδεστέρους του. Ὁ ὑβρίζων τὸν μὴ ταλμῶντα ν' ἀποκριθῇ, εἶναι ἀνάνδρος ὡς ἡ γυμνῶν τὸ ζῆφος κατὰ γυναικὸς ἢ παιδίου. Διὰ τοῦτο ὅπου ἰδῆς ἀνθρώπον ὑβριστὴν πρὸς τοὺς υποδεστέρους, κίστευσε ὅτι οὗτος ἔρπει πρὸς τοὺς ἀνωτέρους του· διότι ἡ αὐτὴ χαμῆρεια τοῦ πνεύματος τὸν καθιστᾷ τυραννικὸν πρὸς τοὺς μὴ δυναμένους ν' ἀντισταθῶσι καὶ δεῖλόν πρὸς τοὺς δυναμένους, τύραννον μὲν τούτων, ἐκείνων δὲ σκώληκα. Οἱ ὑπερέχει καὶ ἄλλοι υποδεεστεροὶ δὲν δύνανται μὲν βεβαίως ν' ἀποδώσωσιν ὅσας ὕβρεις δέχονται παρὰ τῶν κυρίων των, ἀλλ' ἡ ἰδέα ἢν διαδίδουσιν εἰς τὸν κόσμον περὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν τοὺς ἐκδικεῖ πληρέστατα. Ἡ καταλληλοτέρα ἐπομένως πρὸς υποδεεστεροὺς διαγωγὴ εἶναι ἡ τῆς φιλάνθρωπίας καὶ γενναιοῦτος, οὔτε εἰς οἰκειότητα, ἀλλ' οὔτε εἰς ὕβριν ἐξοκέλλουσα.

ΑΜΙΑΛΑ. Αἱ φυσικαὶ κλίσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὅσαι αὐξάνουσιν αὐτοῦ τὴν δραστηριότητα καὶ βελτιοῦσιν αὐτὸ, πρέπει νὰ καλλιεργῶνται ὅ,τι μάλιστα, καὶ κατὰ τὴν καταλληλοτάτην τρόπον. Ἡ ἀρίστη μέθοδος πρὸς τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ καταστήσῃ τὸν υἱὸν του ἐπιμελῆ εἰς τὰς σπουδὰς καὶ δραστήριον εἰς τὰς ἐργασίας του, εἶναι νὰ διεγείρῃ εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν ἀμίλλαν, καὶ τὸ αἶσθημα τῆς αἰσχύνης καὶ τῆς τιμῆς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ περιέργεια κινεῖ τοὺς νέους εἰς τὸ νὰ ἐρευνῶσι περὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς αἰτίας τῶν πραγμάτων καὶ νὰ θέλωσι τὰ πάντα νὰ μάθωσιν, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διεγείρῃται καὶ τὸ πάθος τοῦτο εἰς μέγαν βαθμὸν· διὸ ὁσάκις ἐρωτῶμεθα ἀπὸ τὰ παιδιά, ὅσον παιδαριώδεις καὶ ἂν εἶναι αἱ ἐρωτήσεις των, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀρνῶμεθα τὴν ἀπάντησιν, ἀλλ' εἰ ἐναντίας ν' ἀποκρινώμεθα πάντοτε κατὰ τρόπον ὅσον ἐνδέχεται λογικὸν καὶ ἀκριβῆ.